

Universitätsbibliothek Wuppertal

Stoicorum veterum fragmenta

Chrysippi fragmenta logica et physica

Arnim, Hans von

Lipsiae, 1903

Physica II. De mundo

Nutzungsrichtlinien Das dem PDF-Dokument zugrunde liegende Digitalisat kann unter Beachtung des Lizenz-/Rechtehinweises genutzt werden. Informationen zum Lizenz-/Rechtehinweis finden Sie in der Titelaufnahme unter dem untenstehenden URN.

Bei Nutzung des Digitalisats bitten wir um eine vollständige Quellenangabe, inklusive Nennung der Universitätsbibliothek Wuppertal als Quelle sowie einer Angabe des URN.

[urn:nbn:de:hbz:468-1-2762](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:468-1-2762)

Physica II.

De mundo.

§ 1. Differre inter se τὸ πᾶν et τὸ ὅλον.

522 Aëtius Plac. II 1, 7. Οἱ Στωϊκοὶ διαφέρειν τὸ πᾶν καὶ τὸ ὅλον· πᾶν μὲν γὰρ εἶναι τὸ σὺν τῷ κενῷ τῷ ἀπειρῷ, ὅλον δὲ χωρὶς τοῦ 5 κενοῦ τὸν κόσμον.

523 Achilles Isagoge 5 p. 129 Petav. Uranol. τὸ δὲ πᾶν τοῦ ὅλου παρὰ τοῖς Στωϊκοῖς διαφέρει. ὅλον μὲν γὰρ λέγουσι τὸν κόσμον· πᾶν δὲ μετὰ τοῦ κενοῦ.

524 Sextus adv. math. IX 332. καὶ δὴ οἱ μὲν ἀπὸ τῆς Στοᾶς 10 φιλόσοφοι διαφέρειν ὑπολαμβάνουσι τὸ ὅλον καὶ τὸ πᾶν· ὅλον μὲν γὰρ εἶναι λέγουσι τὸν κόσμον, πᾶν δὲ τὸ σὺν τῷ κόσμῳ ἔξωθεν κενόν, καὶ διὰ τοῦτο τὸ μὲν ὅλον πεπερασμένον εἶναι, πεπερασται γὰρ ὁ κόσμος, τὸ δὲ πᾶν ἄπειρον, τοιοῦτον γὰρ τὸ ἐκτὸς τοῦ κόσμου κενόν.

[336. οἱ δὲ Στωϊκοὶ οὔτε ἕτερον τοῦ ὅλου τὸ μέρος οὔτε τὸ αὐτὸ φασιν 15 ὑπάρχειν· ἢ γὰρ χεῖρ οὔτε ἢ αὐτὴ τῷ ἀνθρώπῳ ἐστίν, οὐ γὰρ ἐστὶν ἀνθρωπος, οὔτε ἑτέρα παρὰ τὸν ἀνθρώπον· σὺν αὐτῇ γὰρ ὁ ἀνθρωπος νοεῖται ἀνθρώπος.]

525 Plutarchus de comm. not. ep. 30 p. 1073d. καθόλου μὲν ἄτο- 20 πον καὶ παρὰ τὴν ἔννοιάν ἐστιν εἶναι μὲν τι, μὴ ὄν δ' εἶναι· καὶ ἄλλα δ' εἶναι μὲν, οὐκ ὄντα δὲ εἶναι λεγόντων, ἀτοπώτατόν ἐστι τὸ ἐπὶ τοῦ παντός λεγόμενον. κενὸν γὰρ ἄπειρον ἔξωθεν τῷ κόσμῳ περιθέντες οὔτε σῶμα τὸ πᾶν οὔτ' ἀσώματον εἶναι λέγουσιν. ἔπειτα δὲ τούτῳ τὸ μὴ ὄν εἶναι τὸ πᾶν ὄντα γὰρ μόνα τὰ σώματα καλοῦσιν, ἐπειδὴ ὄντος τὸ ποιεῖν τι καὶ πάσχειν, τὸ δὲ πᾶν οὐκ ὄν ἐστιν· ὥστε οὔτε τι ποιήσει οὔτε τι πείσεται τὸ 25 πᾶν. p. 1074a. ὥστ' ἀνάγκη λέγειν αὐτοῖς ὅπερ λέγουσι μῆτε μένον εἶναι τὸ πᾶν μῆτε κινούμενον ibid. 6. τὸ πᾶν ὁμολογοῦντες μῆτ' ἔμψυχον εἶναι μῆτ' ἄψυχον ibid. οὔτοι δὲ τέλειον οὐ φασιν εἶναι τὸ πᾶν· ὀρισμένον γὰρ τι τὸ τέλειον, τὸ δὲ πᾶν ὑπ' ἀπειρίας ἀόριστον· οὐκοῦν ἐστὶ τι κατ' αὐτούς, ὃ μῆτ' ἀτελὲς μῆτε τέλειον ἐστίν. ἀλλὰ μὴν οὔτε μέ- 30 ρος ἐστὶ τὸ πᾶν· οὐδὲν γὰρ αὐτοῦ μείζον· οὐθ' ὅλον, ὡς αὐτοὶ λέγουσι. τεταγμένου γὰρ τὸ ὅλον κατηγορεῖσθαι, τὸ δὲ πᾶν δι' ἀπειρίαν καὶ

5 κενῷ ἄπειρον libri Plut., recta lect. apud. Cyrillum c. Iul. II p. 4613.
12 scribendum: πᾶν δὲ σὺν τῷ κόσμῳ τὸ ἔξωθεν κενόν. 20 ἄλλα δ' addidi.
25 οὔτε Rasmus, οὐδὲ libri post ποιήσει. 26 μόνον libri BE.

ἀόριστον εἶναι καὶ ἄτακτον. αἴτιον τοίνυν οὔτε τοῦ παντός ἕτερόν ἐστι, τῷ μηδὲν εἶναι παρὰ τὸ πᾶν ἕτερον, οὔτ' ἄλλου τὸ πᾶν ἀλλ' οὐδ' ἑαυτοῦ. ποιεῖν γὰρ οὐ πέφυκε, τῷ δὲ ποιεῖν τὸ αἴτιον νοεῖται.

§ 2. Duae notiones vocabuli κόσμος.

5 526 Diogenes Laërt. VII 137. λέγουσι δὲ κόσμον τριχῶς· αὐτὸν τε τὸν θεὸν τὸν ἐκ τῆς ἀπάσης οὐσίας ἰδίως ποιόν, ὃς δὴ ἄφθαρτός ἐστι καὶ ἀγέννητος, δημιουργὸς ὢν τῆς διακοσμῆσεως, κατὰ χρόνων ποιῶς περιόδου ἀναλίσκων εἰς ἑαυτὸν τὴν ἅπασαν οὐσίαν καὶ πάλιν ἐξ αὐτοῦ γεννῶν. 138. καὶ αὐτὴν δὲ τὴν διακόσμησιν [τῶν ἀστέρων] κόσμον εἶναι λέγουσι·
10 καὶ τρίτον τὸ συννεστηκὸς ἐξ ἀμφοῖν.

527 Stobaeus Eclogae I. p. 184, 8 W. Χρυσίππου. Κόσμον δ' εἶναι φησιν ὁ Χρυσίππος σύστημα ἐξ οὐρανοῦ καὶ γῆς καὶ τῶν ἐν τούτοις φύσεων· ἢ τὸ ἐκ θεῶν καὶ ἀνθρώπων σύστημα καὶ ἐκ τῶν ἔνεκα τούτων γεγονότων. Λέγεται δ' ἑτέρως κόσμος ὁ θεός, καθ' ὃν 15 ἢ διακόσμησις γίνεται καὶ τελειοῦται. Τοῦ δὲ κατὰ τὴν διακόσμησιν λεγομένου κόσμου τὸ μὲν εἶναι περιφερόμενον περὶ τὸ μέσον, τὸ δ' ὑπομένον· περιφερόμενον μὲν τὸν αἰθέρα, ὑπομένον δὲ τὴν γῆν καὶ τὰ ἐπ' αὐτῆς ὕγρα καὶ τὸν ἀέρα. Τὸ γὰρ τῆς πάσης οὐσίας πυκνότητον ὑπέρεισμα πάντων εἶναι κατὰ φύσιν, ὅνπερ τρόπον ἐν ζῳῇ τὰ 20 ὀστέα, τοῦτο δὲ καλεῖσθαι γῆν. Περὶ δὲ ταύτην τὸ ὕδωρ περικεχύσθαι σφαιρικῶς, ὀμαλωτέραν τὴν ἰσχὺν διειληγῶς. Τῆς γὰρ γῆς ἐξοχὰς τινὰς ἐχούσης ἀνωμάλους διὰ τοῦ ὕδατος εἰς ὕψος ἀνηκούσας, ταύτας δὴ νήσους καλεῖσθαι· τούτων δὲ τὰς ἐπὶ πλείον διηκούσας ἠπείρους προσηγορεῦσθαι ὑπ' ἀγνοίας τοῦ περιέχεσθαι καὶ ταύτας 25 πελάγεσι μεγάλοις. Ἀπὸ δὲ τοῦ ὕδατος τὸν ἀέρα ἐξηφθαι καθάπερ ἑξατμισθέντα, καὶ περικεχύσθαι σφαιρικῶς· ἐκ δὲ τούτου τὸν αἰθέρα ἀραιότατον ὄντα καὶ εἰλικρινέστατον. Τὸν μὲν οὖν κατὰ τὴν διακόσμησιν λεγόμενον κόσμον εἰς ταύτας διακεκρίσθαι τὰς φύσεις· τὸ δὲ περιφερόμενον αὐτῷ ἐγκυκλίως αἰθέρα εἶναι, ἐν ᾧ τὰ ἄστρα καθίδρου- 30 ται, τὰ τε ἀπλανῆ καὶ τὰ πλανώμενα, θεῖα τὴν φύσιν ὄντα καὶ ἐμψυχα καὶ διοικούμενα κατὰ τὴν πρόνοιαν. Τῶν μὲν οὖν ἀπλανῶν ἀστέρων ἀκατάληπτον εἶναι τὸ πλῆθος, τὰ δὲ πλανώμενα ἐπὶ τὸν ἀριθμὸν εἶναι, πάντα δὲ τὰ πλανώμενα ταπεινότερα τῶν ἀπλανῶν. Τετάρχθαι δὲ τὰ μὲν ἀπλανῆ ἐπὶ μιᾷς ἐπιφανείας, ὡς καὶ ὁράται. τὰ

7 ἀγέννητος BPF. || περίοδου B. 9 τῶν ἀστέρων seclusi. || λέγουσι om. B in lacuna. 14 δ' ἕτερος vel δεύτερος libri, corr. Diels. 17 μὲν Canterus καὶ libri. 21 χρόνιν coni. Usener, φύσιν Diels dubitanter pro ἰσχύν. 23 δὴ Wachsm., δὲ libri. 26 σφαιρικῶς post ἑξατμισθέντα libri, transposuit Diels. 27 ὄντα Mein., τε trad. 29 αὐτῷ Mein., αὐτοῦ vel αὐτούς libri. || καθιδρῶσθαι Usener.

δὲ πλανώμενα ἐπ' ἄλλης καὶ ἄλλης σφαίρας· περιέχεσθαι δὲ πάσας τὰς τῶν πλανωμένων ὑπὸ τῆς τῶν ἀπλανῶν σφαίρας. Τῶν δὲ πλανωμένων ὑψηλοτάτην εἶναι μετὰ τὴν <τῶν> ἀπλανῶν τὴν τοῦ Κρόνου, μετὰ δὲ ταύτην τὴν τοῦ Διός, εἶτα τὴν τοῦ Ἄρεος, ἐφεξῆς δὲ τὴν τοῦ Ἑρμοῦ καὶ μετ' αὐτὴν τὴν τῆς Ἀφροδίτης, εἶτα τὴν τοῦ ἡλίου, 5 ἐπὶ πᾶσι δὲ τὴν τῆς σελήνης, πλησιάζουσιν τῷ ἄερι. Διὸ καὶ ἀερωδεστέραν φαίνεσθαι καὶ μάλιστα διατείνειν τὴν ἀπ' αὐτῆς δύναμιν εἰς τὰ περιγεία. Ἐπὶ δὲ τὴν σελήνην τὴν τοῦ ὑπ' αὐτοῦ φερομένου ἀέρος, εἶτα τὴν <τοῦ> ὕδατος, τελευταίαν δὲ τὴν τῆς γῆς, περὶ τὸ μέσον σημεῖον τοῦ κόσμου κειμένης, ὃ δὴ τοῦ παντός ἐστι κάτω, ἄνω 10 δὲ τὸ ἀπ' αὐτοῦ εἰς τὸ κύκλω πάντη (Diels Arii Didymi Epit. phys. frgm. 31).

528 Arius Didymus apud Eusebium praep. evang. XV 15 p. 817, 6. Ὅλον δὲ τὸν κόσμον σὺν τοῖς ἑαυτοῦ μέρεσι προσαγορεύουσι θεόν· τοῦτον δὲ ἓνα μόνον εἶναι φασὶ καὶ πεπερασμένον καὶ ζῶον καὶ αἰδίων καὶ θεόν. 15 ἐν γὰρ τούτῳ πάντα περιέχεσθαι τὰ σώματα, κενὸν δὲ μηδὲν ὑπάρχειν ἐν αὐτῷ. τὸ γὰρ ἐκ πάσης τῆς οὐσίας ποιὸν προσαγορεύεσθαι <θεόν, οὐ> τὸ κατὰ τὴν διακόσμησιν τὴν τοιαύτην διάταξιν ἔχον. διὸ κατὰ μὲν τὴν προτέραν ἀπόδοσιν αἰδίων τὸν κόσμον εἶναι φασὶ, κατὰ δὲ τὴν διακόσμησιν γενητὸν καὶ μεταβλητὸν κατὰ περιόδους ἀπειροῦς γεγονυίας τε καὶ ἐσομένης. 20 καὶ τὸ μὲν ἐκ τῆς πάσης οὐσίας ποιὸν κόσμον αἰδίων εἶναι καὶ θεόν. λέγεσθαι δὲ κόσμον <καὶ> σύστημα ἐξ οὐρανοῦ καὶ ἀέρος καὶ γῆς καὶ θαλάττης καὶ τῶν ἐν αὐτοῖς φύσεων· λέγεσθαι δὲ κόσμον καὶ τὸ οἰκητήριον θεῶν καὶ ἀνθρώπων <καὶ τὸ ἐκ θεῶν καὶ ἀνθρώπων> καὶ τῶν ἕνεκα τούτων γενομένων σύστημα. ὃν γὰρ τρόπον πόλις λέγεται διχῶς τὸ τε οἰκητήριον καὶ τὸ ἐκ τῶν 25 ἐνοικούντων σὺν τοῖς πολλταῖς σύστημα, οὕτω καὶ ὁ κόσμος οἶονεὶ πόλις ἐστὶν ἐκ θεῶν καὶ ἀνθρώπων συνεστῶσα, τῶν μὲν θεῶν τὴν ἡγεμονίαν ἔχοντων, τῶν δ' ἀνθρώπων ὑποτεταγμένων. κοινωνίαν δ' ὑπάρχειν πρὸς ἀλλήλους διὰ τὸ λόγον μετέχειν, ὅς ἐστι φύσει νόμος· τὰ δ' ἄλλα πάντα γεγονέναι τούτων ἕνεκα. οἷς ἀκολούθως νομιστέον προνοεῖν τῶν ἀνθρώπων τὸν 30 τὰ ὅλα διοικοῦντα θεόν, εὐεργετικὸν ὄντα καὶ χρηστὸν καὶ φιλόανθρωπον δίκαιόν τε καὶ πάσας ἔχοντα τὰς ἀρετάς. διὸ δὴ καὶ Ζεὺς λέγεται ὁ κόσμος, ἐπειδὴ τοῦ ζῆν αἴτιος ἡμῖν ἐστι. καθ' ὅσον δὲ εἰρημένῳ λόγῳ πάντα διοικεῖ ἀπαράβιας ἐξ αἰδίου, προσονομάζεσθαι εἰμαρμένην· Ἀδράστειαν δὲ ὅτι οὐδὲν ἐστὶν αὐτὸν ἀποδιδράσκειν· πρόνοιαν δ' ὅτι πρὸς τὸ χρήσιμον οἰκονομεῖ ἕκαστα 35 (frgm. 29 Arii Did. epit. p. 464, 9 Diels).

529 Cleomedes Circul. doct. I ep 1 p. 1 Bake. Τοῦ κόσμου πολλὰ γῶς λεγομένου ὃ νῦν ἡμῖν λόγος ἐνεστηκὸς περὶ τοῦ κατὰ τὴν διακόσμησιν ἐστίν· ὃν ὀρίζονται οὕτω. Κόσμος ἐστὶ σύστημα ἐξ οὐρανοῦ καὶ γῆς καὶ τῶν ἐν τούτοις φύσεων. Οὗτος δὲ πάντα μὲν τὰ σώματα ἐμπεριέχει, οὐδε- 40 νὸς ἀπλῶς ἐκτός αὐτοῦ ὑπάρχοντος, ὡς ἐν ἑτέροις δείκνυται.

1 ἀπ' libri, corr. Heeren. || φοράς libri, corr. Diels. 3 τῶν add Mein.
8 ὑπ' αὐτοῦ corrupta, vid. Diels in adn. 9 τοῦ add. Diels. 10 κειμένην
libri, corr. Heeren. 17 θεόν, οὐ supplevi. 22 καὶ add. Heine. 24 καὶ
τὸ—ἀνθρώπων addidi, ἢ τὸν—ἀνθρώπων Diels, coll. Stob. ed. I 21, 5.
25 σύστημα scripsi, συνεστῶτα libri.

§ 3. *Mundus est unus.*

530 Aëtius Plac. I 5, 1 G. 32 E. XV 33. Οἱ μὲν οὖν ἀπὸ τῆς Στοᾶς ἓνα κόσμον ἀπεφήναντο, ὃν δὴ τὸ πᾶν ἔφασαν εἶναι καὶ τὸ σωματικόν.

5 531 Diogenes Laërt. VII 143. ὅτι τε εἷς ἔστι (scil. ὁ κόσμος) Ζήνων τε φησιν ἐν τῷ περὶ τοῦ ὅλου καὶ Χρῦσιππος.

532 Philo de migrat. Abrah. § 180 Vol. II p. 303, 18 Wendl. (Moses). ἓνα καὶ γενητὸν ἀποφηνάμενος τὸν κόσμον εἶναι. γενομένου γὰρ καὶ ἐνὸς ὑπάρχοντος εὐλογον τὰς γε στοιχειώδεις οὐσίας ὑποβεβλήσθαι τοῖς ἀποτελου-
10 μένοις τὰς αὐτὰς ἕκαστι κατὰ μέρη, καθάπερ ἐπὶ σωμάτων συμβέβηκε τῶν ἡνωμένων ἀλληλουχεῖν (In antecedentibus Chaldaeorum disciplina enarratur: τὰ ἐπίγεια τοῖς μετεώροις καὶ τὰ οὐράνια τοῖς ἐπὶ γῆς ἀρμοζόμενοι καὶ ὥσπερ διὰ μουσικῆς λόγων τὴν ἐμμελεστάτην συμφωνίαν τοῦ παντός ἐπιδεικνύμενοι τῇ τῶν μερῶν πρὸς ἄλληλα κοινωνίᾳ καὶ συμπαθείᾳ, τόποις μὲν διεξυγμέ-
15 των, συγγενείᾳ δὲ οὐ διακρισμένων· οὗτοι τὸν φαινόμενον τοῦτον κόσμον ἐν τοῖς οὐσιν ὑπετόπησαν εἶναι μόνον, ἢ θεὸν ὄντα αὐτὸν ἢ ἐν αὐτῷ θεὸν περιέχοντα, τὴν τῶν ὅλων ψυχὴν, εἰμαρμένην τε καὶ ἀνάγκην θεοπλαστήσαντες etc.).

533 Proclus in Platonis Timaeum p. 138 E, (ὁ Πλάτων ἀπέφηνε)
20 ὅτι εἷς ὁ κόσμος ἀπὸ τῆς τοῦ παραδείγματος μονώσεως. καὶ ἔτι τοὺς ὑλικούς παρητήσατο τρόπους τῆς ἐπιχειρήσεως. οὔτε γὰρ ἀπὸ τῆς ὕλης ὅτι μία, ὡς Ἀριστοτέλης, ἀπέδειξεν, ἢ ἀπὸ τοῦ ὁρίσθαι τοὺς κατὰ φύσιν τόπους, οὔτε ἀπὸ τοῦ ἡνωθῆναι τὴν οὐσίαν, τουτέστι τὴν ὕλην σῶμα οὖσαν, ὡς οἱ ἀπὸ τῆς Στοᾶς.

25 § 4. *Finitum esse mundum et unitum, sed circumdatum inani infinito.*

534 Cleomedes Circul. doct. I ep. 1 p. 1 Bake. Οὐ μὴν ἄπειρός γε, ἀλλὰ πεπερασμένος ἔστιν (ὁ κόσμος), ὡς τοῦτο δῆλον ἐκ τοῦ ὑπὸ φύσεως αὐτὸν διοικεῖσθαι. Ἀπείρου μὲν γὰρ οὐδενὸς φύσιν εἶναι δυνατόν· δεῖ γὰρ
30 κατακρατεῖν τὴν φύσιν οὐτινὸς ἔστιν. Ὅτι δὲ φύσιν ἔχει τὴν διοικοῦσαν αὐτόν, γνώριμον, πρῶτον μὲν ἐκ τῆς τάξεως τῶν ἐν αὐτῷ μερῶν· ἔπειτα ἐκ τῆς τῶν γινομένων τάξεως· τρίτον ἐκ τῆς συμπαθείας τῶν ἐν αὐτῷ μερῶν πρὸς ἄλληλα· τέταρτον ἐκ τοῦ ἕκαστα πρὸς τι πεποιθῆσθαι· καὶ λοιπὸν ἐκ τοῦ πάντα μεγαλωφελεστάτας παρέχεσθαι τὰς χοείας· ἅπερ ἴδια καὶ τῶν ἐπὶ
35 μέρους φύσεων ἔστιν· ὥστε φύσιν ἔχον τὴν διοικοῦσαν, αὐτὸς μὲν πεπερασταὶ ἀναγκαίως.

535 Simplicius in Aristot. de caelo p. 1286 Karsten. p. 284, 28 Heibg. οἱ δὲ ἀπὸ τῆς Στοᾶς ἔξω τοῦ οὐρανοῦ κενὸν εἶναι βουλόμενοι διὰ τοιαύτης αὐτὸ κατασκευάζουσιν ὑποθέσεως. ἔστω, φασίν, ἐν τῷ ἐσχάτῳ τῆς ἀπλά-
40 νοῦς ἐστὼτά τινα ἐκτείνειν πρὸς τὸ ἄνω τὴν χεῖρα· καὶ εἰ μὲν ἐκτείνει, λαμβάνουσιν ὅτι ἔστι τι ἐκτὸς τοῦ οὐρανοῦ εἰς ὃ ἐξέτεινεν, εἰ δὲ μὴ δύναιτο

ἐκτείναι, ἔσται τι καὶ οὕτως ἐκτός τὸ κωλύσαν τὴν τῆς χειρὸς ἔκτασιν. κἂν πρὸς τῷ πέρατι πάλιν ἐκείνου στὰς ἐκτείνῃ, ὁμοία ἢ ἐρώτησις· εἶναι γὰρ δειχθήσεται κἀκείνου τι ἐκτός ὄν.

idem p. 129a. p. 285. 28 Heibg. (ex Alexandro Aphrod.). ἔστω γάρ, εἰ δυνατόν, ἐκτός τοῦ κόσμου κενόν· τοῦτο δὲ ἦτοι πεπερασμένον 5 ἐστὶν ἢ ἄπειρον. — εἰ δὲ ἄπειρον εἴη, ὥσπερ Χρυσίππῳ δοκεῖ, κενόν δὲ τοῦτο φασὶ διάστημα, ὃ οἴοντε ὄν σῶμα δέξασθαι μὴ δέδεκται, τῶν δὲ πρὸς τι ἀναγκαῖον, εἰ θάτερον ἔστι, καὶ θάτερον εἶναι, εἰ ἔστι τὸ οἶόν τε δέξασθαι, εἴη ἂν καὶ τὸ δεχθῆναι δυνάμενον ἢ ἐνδέχεται εἶναι· σῶμα δὲ οὔτε αὐτοὶ λέγουσιν οὔτε ἔστιν ἄπειρον, ὃ 10 οἶόν τε ἔστι δεχθῆναι ὑπὸ τοῦ ἀπείρου κενοῦ· οὐδ' ἄρα τὸ οἶόν τε δέξασθαι ἔστιν αὐτό.

536 Alexander Aphrod. Quaest. III 12 p. 101, 10 Bruns. ὁ λόγος <δ> δεικνύναι θέλων ἄπειρον τὸ ὄν διὰ τοῦ τὸν ὑποτεθέντα εἶναι ἐν τῷ 15 τοῦ κόσμου πέρατι ἦτοι ἐκτενεῖν ἐπέκεινα τοῦ κόσμου τὴν χεῖρα ἢ δι' ὀτιδὴ 15 κωλυθήσεται, ἀμφοτέρως δὲ ἔσεσθαι τι ἐκτός τοῦ κόσμου· ἢ γὰρ τὸ κωλύον ἐκτός ἐστίν, ἢ ἐν ᾧ ἔσται τὸ ἐκτεινόμενον, τὴν πιθανότητα ἔχει παρὰ τῆς φαντασίας τε καὶ αἰσθήσεως, ὥσπερ καὶ ὁ λέγων πᾶν τὸ πεπερασμένον παρὰ τι περαίνειν.

ibid. p. 106, 10. οἱ δὲ τὸ κενόν εἶναι τιθέμενοι οὐδὲν ἄλλο ἢ τρεῖς 20 διαστάσεις ἐν ὑπάρξει λαμβάνουσι εἶναι χωρὶς ὕλης, ὃ λέγοντες εἶναι δεκτικὸν σωμάτων, οὐδὲν ἄλλ' ἢ διάστημα διαστήματός φασιν εἶναι δεκτικόν.

537 Cleomedes Circul. doct. I ep. 1 p. 2sq. Ὅτι δὲ ἔστι κενόν διὰ βραχέον ὑπομνήσομεν (Dein plura argumenta profert, quorum maxime notandum hoc p. 4:). Εἰ δὲ καὶ εἰς πῦρ ἀναλύεται ἢ πᾶσα οὐσία, ὡς τοῖς 25 χημειστέτοις τῶν φυσικῶν δοκεῖ, ἀνάγκη πλέον ἢ μυριοπλασίονα τόπον αὐτὴν καταλαμβάνειν, ὥσπερ καὶ τὰ εἰς ἀτμὸν ἀναθυμιώμενα τῶν στερεῶν σωμάτων. Ὁ τοίνυν ἐν τῇ ἐκπυρώσει ὑπὸ τῆς οὐσίας ἐκχεομένης καταλαμβανόμενος τόπος, νῦν κενός ἐστίν, οὐδενός γε σώματος αὐτὸν πεπληρωκότος.

538 Cleomedes Circul. doct. I ep. 1 p. 9sq. Bake probare studet: 30 ὅτι τὸ ἐκτός τοῦ κόσμου κενόν ἀπὸ παντὸς μέρους αὐτοῦ εἰς ἄπειρον διήκειν ἀναγκαῖόν ἐστιν.

539 Plutarchus de Stoic. repugn. ep. 44 p. 1054b. Ὅτι τοῦ κόσμου κενόν ἐκτός ἄπειρόν ἐστι, τὸ δ' ἄπειρον οὔτ' ἀρχὴν οὔτε μέσον οὔτε τελευτήν ἔχει, πολλακίς (in libris physicis) ὑπ' αὐτοῦ λέ- 35 γεται. Καὶ τούτῳ μάλιστα τὴν λεγομένην ὑπ' Ἐπικούρου τῆς ἀτόμου κάτω φορὰν ἐξ αὐτῆς ἀναιροῦσιν, οὐκ οὔσης ἐν ἀείρῳ διαφορᾶς, καθ' ἣν τὸ μὲν ἄνω, τὸ δὲ κάτω νοεῖται γινόμενον.

540 Cleomedes Circul. doct. I ep. 1 p. 7 Bake. Λέγεται κἀκεῖνο ὑπ' αὐτῶν (scil. a Peripateticis) ὡς εἰ ἦν ἔξω τοῦ κόσμου κενόν, χηομένη δι' 40 αὐτοῦ ἢ οὐσία, ἐπ' ἄπειρον διεσκεδάσθη ἂν καὶ διεσκορηπίσθη. Ἀλλά, φή-

14 ὁ addidi. 15 ἐκτενεῖν Blafs, ἐκτείνειν libri. 16 ἢ δι' ὅτι δὴ κωλυθήσεται Blafs, ἢ ὅτι δὴ κωλυθήσεται libri. 18 παρὰ τι scripsi, πέρατι libri; cf. p. 104, 15sq. Bruns. 21 ὃ scripsi, οὐ libri. 37 ἐξ αὐτῆς Bernard., ἐξ αὐτῆς libri; ἐλέγξαντες Usener.

σομεν, ὡς μηδὲ τοῦτο δύναται παθεῖν· ἔξιν γὰρ ἔχει τὴν συνέχουσαν αὐτὴν καὶ συντηροῦσαν. Καὶ τὸ μὲν περιέχον αὐτὴν κενὸν οὐδὲν ποιεῖ. αὐτὴ δ' ὑπερβαλλοῦσα δυνάμει χρωμένη συντηρεῖ ἑαυτήν, συστέλλομένη τε καὶ πάλιν χρωμένη ἐν αὐτῷ κατὰ τὰς φυσικὰς αὐτῆς μεταβολάς, ἄλλοτε μὲν εἰς πῦρ
5 χρωμένη, ἄλλοτε δὲ καὶ ἐπὶ κοσμογονίαν ὁρμῶσα.

541 Cleomedes Circul. doct. I ep. 1 p. 5 Bake. Ἀναγκαῖον τοίνυν εἶναι τινα ὑπόστασιν κενοῦ. Ἔστι δὲ ἀπλουστάτη ἢ αὐτοῦ ἐπίνοια, ἀσωμάτου τε καὶ ἀναφοῦς ὄντος, καὶ οὔτε σχῆμα ἔχοντος οὔτε σχηματιζομένου, καὶ οὔτε τι πάσχοντος οὔτε ποιῶντος, ἀπλῶς δὲ σῶμα δέχεσθαι οἶον τε
10 ὄντος.

542 Galenus de animi peccatis dignoscendis 7. Vol. V p. 101 K. ὁ δὲ Στωϊκὸς οὐκ ἔνδον τι κενὸν εἶναι, ἔξωθεν τοῦ κόσμου ὑπάρχειν αὐτό. — οὐ γὰρ ἓνα ὁμολογεῖ κόσμον εἶναι τόνδε (scil. Epicureus), καθάπερ ὁ Στωϊκὸς οἶεται, κατὰ γε τοῦτο τοῖς Περιπατητικοῖς ὁμοδόξος.

15 543 Diogenes Laërt. VII 140. ἔξωθεν δὲ αὐτοῦ (scil. τοῦ κόσμου) περιεχυμένον εἶναι τὸ κενὸν ἄπειρον, ὅπερ ἀσώματον εἶναι. ἀσώματον δὲ τὸ οἶοντε κατέχεσθαι ὑπὸ σωμάτων οὐ κατεχόμενον. ἐν δὲ τῷ κόσμῳ μηδὲν εἶναι κενόν, ἀλλ' ἠνώσθαι αὐτόν· τοῦτο γὰρ ἀναγκάζειν τὴν τῶν οὐρανίων πρὸς τὰ ἐπίγεια σύμπνοιαν καὶ συντονίαν. φησὶ
20 δὲ περὶ τοῦ κενοῦ Χρύσιππος μὲν ἐν τῷ περὶ τοῦ Κενοῦ καὶ ἐν τῇ πρώτῃ τῶν Φυσικῶν Τεχνῶν etc.

544 Galenus περὶ τ. τ. ψυχῆς ἠθῶν ed. Bas. I p. 346 K. 785. δυοῖν οὐσῶν αἰρέσεων ἐν φιλοσοφίᾳ κατὰ τὴν πρώτην τομὴν, ἔνιοι μὲν γὰρ (scil. Stoici) ἠνώσθαι τὴν κατὰ τὸν κόσμον οὐσίαν ἔπασαν, ἔνιοι δὲ διηρησθῆναι
25 φασὶ κενοῦ παραπλοκῆ etc.

545 Galenus comm. 4 in Hippocr. epid. 6 ed. Bas. V 497 K. XVII B. 162. τὸ δὲ κενὸν εἶναι τινας χώρας ἢ κατὰ τὸ ὕδωρ ἢ κατὰ τὸν ἀέρα, τῇ μὲν Ἐπικούρου τε καὶ Ἀσκληπιάδου δόξῃ περὶ τῶν στοιχείων ἀκόλουθόν ἐστιν· τῇ δ' Ἀριστοτέλους τε καὶ (τῶν) Στωϊκῶν ἐναντίον, οὐδαμῶδι κενὸν οὐδὲν ἐν
30 τῷ κόσμῳ πεπεισμένων ὑπάρχειν, ἀλλ' ἐκπεληρωσθαι πάντα σώμασιν. οὐδὲ γὰρ κατὰ τὴν κίσησιν αἱ μεταξὺ τῶν γεωδῶν σωμάτων χώραι παντάπασιν αὐτοῖς εἶναι δοκοῦσι κεναί· περιέχεσθαι γοῦν ἐν αὐταῖς τὸν ἀέρα φασὶ. κατὰ μέντοι τὸ ὕδωρ οὐκ εἶναι τινα ποροποιῶν τοιαύτην ὁποία κατὰ τὴν κίσησιν ἐστίν, ἀλλὰ συνεχὲς ἑαυτῷ παντελῶς ὑπάρχειν αὐτό.

35 546 Cleomedes Circul. doct. I ep. 1 p. 5 Bake. Τοιοῦτον δὲ ὑπάρχον τὸ κενόν, ἐν μὲν τῷ κόσμῳ οὐδὲ ὅλως ἔστι. Ἀἴθλον δὲ ἐκ τῶν φαινομένων. Εἰ γὰρ μὴ δι' ὅλου συμφυῆς ὑπῆρχεν ἢ τῶν ὅλων οὐσία, οὔτ' ἂν ὑπὸ φύσεως οἶοντ' ἦν συνέχεσθαι καὶ διοικεῖσθαι τὸν κόσμον, οὔτε τῶν μερῶν αὐτοῦ συνπάθειά τις ἂν ἦν πρὸς ἄλληλα· οὔτε μὴ ὕφ' ἑνὸς τόνου
40 συνεχομένου αὐτοῦ καὶ τοῦ πνεύματος μὴ δι' ὅλου ὄντος συμφυοῦς, οἶοντ' ἂν ἦν ἡμῖν ὄραν ἢ ἀκούειν. Μεταξὺ γὰρ ὄντων κενωμάτων ἐνεποδίζοντο ἂν ὑπ' αὐτῶν αἱ αἰσθήσεις.

16 ἀσώματον absurdum; scribe κενόν. 17 κατεχομένου F. 19 φασὶ B. verba inde a φησὶ om. F. 20 τοῦ om. BP. 29 τῶν Στωϊκῶν scripsi, Στωϊκῶν edit. 34 παντελῶς scripsi, παντοίως edit. 39 τόπου scripsi, τόπου vulgo.

§ 5. *Mundus globosus et stabilis.*

547 Aëtius Plac. II 2, 1. *Οἱ μὲν Στωϊκοὶ σφαιροειδῆ τὸν κόσμον.*

548 Philo quaest. et solut. in Exodum II 90 (p. 528 Aucher). Vides quod terra et aqua, quippe quae in medio sunt totius aëris ignisque, caelo circumlato, firmatae sunt non aliunde unquam, sed sese invicem tenendo 5 mutuis vinculis secundum ligantem eos divinum sermonem sapientissimo artificio perfectissimaque harmonia?

549 Cicero de nat. deor. II 115. ita stabilis est mundus atque ita cohaeret ad permanendum, ut nihil ne excogitari quidem possit aptius. Omnes enim partes eius undique medium locum capessentes nituntur aequa- 10 liter. Maxime autem corpora inter se iuncta permanent, cum quasi quodam vinculo circumdato colligantur; quod facit ea natura, quae per omnem mundum, omnia mente et ratione conficiens, funditur et ad medium rapit et convertit extrema.

550 Plutarchus de Stoic. repugn. ep. 44 p. 1054e. Ταῦτα δ' οὐκ 15 ἂν ἐφοβεῖτο (mundum deletum iri, partibus in medium infiniti spatii confluentibus) μὴ φύσει τὰ σώματα φέρεσθαι πανταχόθεν ἐπὶ τὸ μέσον ἡγούμενος, οὐ τῆς οὐσίας, ἀλλὰ τῆς περιεχούσης τὴν οὐσίαν χώρας· περὶ οὗ καὶ πολλάκις εἶρηκεν ὡς „ἀδυνάτου καὶ παρὰ φύσιν ὄντος· οὐ γὰρ ὑπάρχειν ἐν τῷ κενῷ διαφορὰν, ἢ τὰ σώματα δευρὶ μᾶλλον ἢ 20 δευρὶ προκάγεται· τὴν δὲ τοῦ κόσμου τούτου σύνταξιν αἰτίαν εἶναι τῆς κινήσεως, ἐπὶ τὸ κέντρον καὶ τὸ μέσον αὐτοῦ νεύοντων καὶ φερομένων πανταχόθεν.“ Ἄρκει δ' εἰς τοῦτο παραθέσθαι λέξιν ἐκ τοῦ δευτέρου περὶ Κινήσεως. Ὑπειπὼν γὰρ ὅτι „τέλεον μὲν ὁ κόσμος αὐμά ἐστιν, οὐ τέλεα δὲ τὰ τοῦ κόσμου μέρη, τῷ πρὸς τὸ ὅλον πως ἔχειν, καὶ μὴ 25 καθ' αὐτὰ εἶναι,“ καὶ περὶ τῆς κινήσεως αὐτοῦ διελθὼν ὡς „ἐπὶ τὴν συμμοῆν καὶ τὴν συνοχὴν τὴν ἑαυτοῦ κινεῖσθαι διὰ τῶν μερῶν πάντων πεφυκότος, οὐκ ἐπὶ τὴν διάλυσιν καὶ τὴν θρύψιν,“ ταῦτ' εἶρηκεν· „Οὕτω δὲ τοῦ ὅλου τεινομένου εἰς ταῦτ' οὗ καὶ κινουμένου, καὶ τῶν μορίων ταύτην τὴν κίνησιν ἐχόντων ἐκ τῆς τοῦ σώματος φύ- 30 σεως, πιθανὸν πᾶσι τοῖς σώμασιν εἶναι τὴν πρώτην κατὰ φύσιν κίνησιν πρὸς τὸ τοῦ κόσμου μέσον, τῷ μὲν κόσμῳ οὕτως κινουμένῳ πρὸς αὐτόν, τοῖς δὲ μέρεσιν ὡς ἂν μέρεσιν οὖσιν.“

p. 1055be. Καίτοι τοῖς προειρημένοις ταῦτ' ἀνάπτει, ὥσπερ αὐτὸς σεαντὸν ἐξελέγξει φιλοτιμούμενος· „Ὁν τρόπον δὲ κινεῖται 35 ἕκαστον τῶν μορίων, συμφυῆς ὂν τῷ λοιπῷ, εὐλογον οὕτω καὶ καθ' αὐτὸ κινεῖσθαι, καὶ εἰ λόγου χάριν νοήσαιμεν αὐτὸ

2 quae secuntur: ἄλλοι δὲ κωνοειδῆ, οἳ δὲ ῥοσειδῆ non ad Stoicos pertinent.
10 Cf. I n. 99 (Zeno). 21 Epicurum hic spectat. 26 συνεκτικὸν τόνον
hunc motum appellat Plut. Stoic. repugn. ep. 44 extr. 33 post οὖσιν aliquid
excidisse suspicor.

καὶ ὑποθοίμεθα εἶναι ἐν κενῷ τινι τοῦ κόσμου τούτου· ὡς γὰρ ἂν συνεχόμενον πάντοθεν ἐκινεῖτο ἐπὶ τὸ μέσον, μένει ἐν τῇ κινήσει ταύτῃ, κἄν λόγου χάριν ἐξαίφνης περὶ αὐτὸ γένηται κενόν.“

5 **551** Plutarchus de Stoic. repugn. cp. 44 p. 1054c. Ἄλλ' ἐν γε τῷ τετάρτῳ περὶ Δυνατῶν μέσον τινὰ τόπον καὶ μέσην χώραν ὑποθέμενος, ἐνταῦθα φησὶν ἰδρῦσθαι τὸν κόσμον· ἔστι δ' ἡ λέξις αὕτη· „Διὸ καὶ ἐπὶ τοῦ κόσμου εἰ ρητέον αὐτὸν φθαρτὸν εἶναι, λόγου οἴομαι δεῖσθαι. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ μᾶλλον ἐμοὶ φαίνεται οὕτως
10 ἔχειν. Οἶονεὶ δ' εἰς τὴν ὥσπερ, ἀφθαρσίαν πολὺ τι αὐτῷ συνερθεῖ καὶ ἡ τῆς χώρας κατάληψις, οἷον διὰ τὸ ἐν μέσῳ εἶναι· ἐπεὶ εἰ ἀλλαγῇ νοηθεῖν ὦν, καὶ παντελῶς ἂν αὐτῷ συνάπτοι ἢ φθορά.“ Καὶ μετὰ μικρὸν αὖθις· „Οὕτω γὰρ πως καὶ ἡ οὐσία
15 συντέτευχεν αἰδίως τὸν μέσον κατειληφυσία τόπον, εὐθύς τοιαύδε τις οὐσα, ὥστε * καθ' ἕτερον τρόπον, ἀλλὰ * καὶ διὰ τὴν συντυχίαν μὴ ἐπιδέχεσθαι αὐτὴν φθοράν, <καὶ> κατὰ τοῦτ' αὐτὸ εἶναι αἰδίον.“ p. 1054d. δῆλός ἐστι δεδιῶς μὴ, τῶν μερῶν τῆς οὐσίας ἐπὶ τὸ μέσον φερομένων, διάλυσις καὶ φθορὰ τοῦ κόσμου γένοιτο.

20 **552** idem de defectu oraculorum cp. 28. διὸ καὶ Χρῦσιππον ἔστι θανατῶσαι, μᾶλλον δὲ ὅλως διαπορεῖν ὅ τι δὴ παθὼν τὸν κόσμον ἐν μέσῳ φησὶν ἰδρῦσθαι, καὶ τὴν οὐσίαν αὐτοῦ, τὸν μέσον τόπον αἰδίως κατειληφυσίαν, οὐχ ἥμισυ τούτου συνειργεσθαι πρὸς τὴν διαμονὴν καὶ οἶονεὶ ἀφθαρσίαν. ταυτὶ γὰρ ἐν τῷ τετάρτῳ περὶ Δυνατῶν
25 λέγει, μέσον τε τοῦ ἀπειροῦ τόπον οὐκ ὀρθῶς ὀνειρώττων, ἀποπώτερόν τε τῆς διαμονῆς τοῦ κόσμου τῷ ἀνυπάρκτῳ μέσῳ τὴν αἰτίαν ὑποθεῖς καὶ ταῦτα πολλάκις εἰρηκῶς ἐν ἑτέροις „ὅτι ταῖς εἰς τὸ αὐτῆς μέσον ἢ οὐσία καὶ ταῖς ἀπὸ τοῦ αὐτῆς μέσου διοικεῖται καὶ συνέχεται κινήσει.“

30 **552** Alexander Aphrod. apud Simplicium in Aristot. phys. p. 671, 4. (λέγει δὲ ὁ Ἀλέξανδρος ὅτι) δυνατὸν τούτῳ τῷ ἐπιχειρήματι καὶ πρὸς τοὺς Στωϊκοὺς χρῆσασθαι ἄπειρον κενὸν λέγοντας ἐκτὸς περιέχειν τὸν κόσμον. διὰ τί γὰρ ἀπειρον ὄντος τοῦ κενοῦ ἐνταῦθα οὐ ἔστι μένει ὁ κόσμος καὶ οὐ φέρεται; ἢ εἰ φέρεται, τί μᾶλλον ἐνταῦθα ἢ ἀλλαγῶν; τὸ γὰρ κενὸν ἀδιά-
35 φορον καὶ ὁμοίως ὑπεῖκον πανταχῇ· εἰ δὲ λέγουσιν, ὅτι τῆς ἕξεως τῆς αὐτῆς αὐτὸν συνεχούσης μένει, πρὸς μὲν τὸ μὴ σκεδάνυσθαι αὐτοῦ τὰ μόρια καὶ διασπᾶσθαι καὶ ἄλλο ἀλλαγῶν φέρεσθαι συνερογίῃ ἂν τι ἴσως ἢ ἕξις· πρὸς δὲ τὸ ὅλον μετὰ τῆς συνεχούσης ἕξεως μένειν, ἀλλὰ μὴ φέρεσθαι, οὐδὲν ἔτι ἢ ἕξις ποιήσει.“

40 **553** Themistius paraphr. in Aristot. Phys. IV 8 p. 294 Sp. τοῦτο

15 verba corrupta. κατὰ τε τὸν τόπον ἔμα Wy. 16 καὶ add. Reiske.
23 verba corrupta; conicio: οὐχ ἥμισυ τούτῳ συνερογίῃν.

καὶ πρὸς τοὺς περὶ Χρῦσιππον φητέον, διὰ τί ὁ κόσμος οὐκ εἰς ἄπειρον οἰσθήσεται φερόμενος ἐπὶ πᾶν τοῦ κενοῦ μέρος ὁμοίως, ἢ διὰ τί ἐνταῦθα μὲν βούλονται στηρίζειν αὐτόν; πρὸς μὲν γὰρ τὸ μὴ διασπᾶσθαι ἀρκεῖται ἢ συνέχουσα ἕξις, πρὸς δὲ τὸ ὅλον μετὰ τῆς συνεχούσης ἕξεως ἐνταῦθα μένειν, τί ἂν ποιοῖ.

554 Achilles Isagoge 9 p. 131 in Petav. Uranol. Δόγμα ἐστὶ τῶν Στωϊκῶν καὶ μαθηματικῶν, μένειν τὸν κόσμον. τὸ μέντοι δόγμα διὰ τοιούτων κατασκευάζεται. εἰ ὁ κόσμος κενῷ ἐν ἀπέειρω ὑπάρχων κάτω ἐφέρετο, οὐκ ἂν ὄμβροι κατελάμβανον τὴν γῆν· καταλαμβάνουσι δὲ οὐκ ἄρα φέρεται ὁ κόσμος, ἀλλὰ ἔστηκε. — καὶ πάλιν οἱ ἄνεμοι ἄλλοι μὲν ἀπὸ τῆς γῆς εἰς 10 ἄερα, ἄλλοι δὲ ἐπὶ τὰ κάτω εἰσὶ καταβαλλόμενοι· εἰ δὲ οὐ **** οὐκ ἄρα φέρεται ὁ κόσμος. — φασὶ δὲ μένειν τὸν κόσμον ἐν ἀπέειρω κενῷ διὰ τὴν ἐπὶ τὸ μέσον φορὰν· ἐπεὶ πάντα αὐτοῦ τὰ μέρη ἐπὶ τὸ μέσον νένευκε. μέρη δὲ ἐστὶν αὐτοῦ γῆ, ὕδωρ, ἀήρ, πῦρ, ἃ πάντα νέυει ἐπὶ τὸ μέσον· διὰ τοῦτο οὐκ οὐδαμῶς ῥέπει ὁ κόσμος.

555 Achilles Isagoge 4 (in Petavii Uranologio p. 126). Καλῶς ἂν ἔχοι πείθεσθαι τῷ Χρυσίππῳ φήσαντι ἐκ τῶν τεσσάρων στοιχείων τὴν σύστασιν τῶν ὄλων γερονέναι, αἰτιον δὲ τῆς μονῆς τούτων τὸ ἰσοβαρές. δύο γὰρ ὑποκειμένων βαρέων, γῆς καὶ ὕδατος, δύο δὲ 20 κούφων, πυρὸς καὶ ἀέρος, τὴν τούτων σύγκρασιν αἰτίαν εἶναι τῆς τοῦ παντὸς τάξεως. ὥσπερ γὰρ εἰ ἦν ὁ κόσμος βαρὺς κάτω ἂν ἐφέρετο, οὕτως, εἰ καὶ κούφος, ἄνω. μένει δὲ τῷ ἴσον ἔχειν τὸ βαρὺ τῷ κούφῳ. τὸν δὲ αἰθέρα καὶ οὐρανὸν (εἴτε ὁ αὐτός, εἴτε διάφορος) ἕξωθεν εἶναι, σφαιρικὸν σχῆμα ἔχοντα. μετὰ δὲ τοῦτον ἐντὸς αὐτοῦ τὸν ἀέρα εἶναι, καὶ αὐτὸν σφαιρικῶς περικείμενον ἕξωθεν τῇ γῆ. ἐνδοτέρῳ δὲ 25 αὐτοῦ τρίτην εἶναι σφαῖραν, τὴν τοῦ ὕδατος, περὶ αὐτὴν τὴν γῆν μεταξὺ τοῦ ἀέρος καὶ τῆς γῆς. ἐν δὲ τῷ μεσαιτέρω τὴν γῆν εἶναι, κέντρον τᾶξιν καὶ μέγεθος ἐπέχουσιν, ὡς ἐν σφαίρᾳ· καὶ τὰς μὲν ἄλλας τρεῖς σφαῖρας ἢ τέσσαρας περιδινεῖσθαι· τὴν δὲ τῆς γῆς μόνην ἐστάναι.

ibidem paulo post: τεσσάρων οὖν ὄντων τῶν στοιχείων, συμβέβηκε τὸ πῦρ καὶ τὸν ἀέρα, κουφότατα ὄντα, ἐπὶ τὴν ἄνω φορὰν ἔχειν τὴν ὁρμὴν καὶ περιδινεῖσθαι (sequuntur exempla) p. 127. ὅτι δὲ ἡ γῆ καὶ τὸ ὕδωρ βαρέα καὶ καταφεροῦν, οὐ δεῖ λόγον, τῆς πείρας διδασκούσης.

ibidem paulo post: ὅτι δὲ καὶ ἔστηκεν ἡ γῆ, παραδείγματι χρῶνται τούτῳ. εἰ τις (φασὶν) εἰς φύσκην κέγχρον βάλοι ἢ κόκκον φακοῦ, καὶ φυσήσειε καὶ ἐμπλήσειεν αὐτὴν ἀέρος, συμβήσεται μετεωρισθέντα τὸν κόκκον ἐν μέσῳ τῆς κύστεως στήναι. καὶ τὴν γῆν δὲ, πανταχόθεν ὑπὸ τοῦ ἀέρος ὠθηομένην ἰσορρόπως, ἐν τῷ μέσῳ εἶναι καὶ ἐστάναι. 10 ἢ πάλιν ὥσπερ εἰ τις λαβὼν σῶμα δήσειε πανταχόθεν σχοινίοις καὶ

δοίη τιςιν ἰσορροπῶς ἔλκειν ἐπ' ἀκριβείας· συμβήσεται γὰρ πανταχόθεν ἐπίσης περιελκόμενον στῆναι καὶ ἀτρεμῆσαι.

556 Simplicius in Aristot. categ. f. 36 B. ed. Bas. ἀλλ' οἱ μὲν οὐδὲ εἶναι φύσει τὸ ἄνω καὶ τὸ κάτω νομίζουσιν, ἀλλὰ κατὰ τὴν πρὸς ἡμᾶς σχέσιν 5 θεωρεῖσθαι — — οἱ δὲ (scil. Stoici) τὸ ἄνω καὶ τὸ κάτω οὐ κατὰ σχέσιν, ἀλλὰ κατὰ τὴν τοῦ παντὸς διάστασιν λαμβάνουσι, τὴν τε ἀπὸ τοῦ μέσου πρὸς τὰ πέρατα καὶ τὴν ἀπὸ τῶν περάτων πρὸς τὸ μέσον· φύσει γὰρ διάφορα ταῦτα.

557 Cleomedes Circul. doctr. I cp. 1 p. 11 Bake. (τὸ κενὸν-ἀσώμα- 10 τον ὃν οὔτε ἄνω τι ἂν ἔχοι οὔτε κάτω οὔτε ἔμπροσθεν οὔτε ὀπίσθεν, οὔτε ἐκ δεξιῶν οὔτε ἐξ ἐωνύμων, οὔτε μέσον) p. 12. Αὐτὸς δὲ ὁ κόσμος, σῶμα ὄν, ἔχει τι καὶ ἄνω καὶ κάτω καὶ τὰς λοιπὰς σχέσεις ἀναγκαίως. Ἐμπρόσ- 15 θια μὲν οὖν τὰ πρὸς τῇ δύσει φασὶν εἶναι αὐτοῦ, ἐπειδὴ ὡς ἐπὶ δύσει ἔχει τὴν ὁρμὴν. ὀπίσθια δὲ τὰ πρὸς τῇ ἀνατολῇ· ἀπὸ τούτων γὰρ ἐπὶ τὰ ἔμ- 15 προσθεν πρόεισιν. Ὅθεν δεξιὰ μὲν αὐτοῦ τὰ πρὸς ἄρκτον, εὐώνυμα δὲ τὰ πρὸς μεσημβρίαν γενήσεται. Καὶ αὐτὰ μὲν αἱ σχέσεις αὐτοῦ οὐδὲν ἔχουσιν ἀσαφές. Αἱ δὲ λοιπαὶ σχέσεις πολλὴν παρέσχον ταραχὴν τοῖς παλαιότεροις τῶν φυσικῶν καὶ πλεῖστα γέγονε κατὰ τὸν τόπον διαπτώματα, οὐ δυνηθέν- 20 των ἐπιστῆσαι, ὅτι ἐν τῷ κόσμῳ, σφαιρικῷ τὸ σχῆμα ὄντι, κάτω μὲν ἀπὸ παντὸς αὐτοῦ τὸ μεσαίτατον εἶναι ἀναγκαῖον· ἄνω δὲ τὸ ἀπὸ παντὸς τοῦ μέσου ἐπὶ τὰ πέρατα καὶ τὴν ἐπιφάνειαν αὐτὴν τῆς σφαίρας διήκον, συμ- 20 πιπτουσῶν τῶν δύο σχέσεων ἐν ταύτῳ καὶ τοῦ αὐτοῦ μέσου τε καὶ κάτω ὑπάρχοντος.

§ 6. Quae sint partes mundi et quo ordine.

25 558 Diogenes Laërt. VII 155. ἀρέσκει δὲ αὐτοῖς καὶ τὴν διακόσμησιν ὧδε ἔχειν· μέσην τὴν γῆν κέντρον λόγον ἐπέχουσαν, μεθ' ἣν τὸ ὕδωρ σφαιροειδές, ἔχον τὸ αὐτὸ κέντρον τῇ γῆ, ὥστε τὴν γῆν ἐν ὕδατι εἶναι· μετὰ τὸ ὕδωρ δὲ ἀέρα ἐσφαιρωμένον.

559 Servius ad Aeneid. I 381. secundum physicos qui dicant ter- 30 ram inferiorem esse, quia omne quod continet. supra illud est quod continetur.

560 Philo de confusione linguarum § 5 Vol. II p. 230, 21 Wendl. Commemorantur οἱ ζητητικοὶ τῶν φιλοσόφων, οἱ τοῦ παντὸς κέντρον εἶναι τὴν γῆν ὁμολόγησαν.

35 561 Philo quaest. et solut. in Exodum II 81 (p. 523 Aucher). Unum est caelum et nemini alii simile secundum figuram viresque. Namque quattuor elementa cognitionem habent inter se tam substantia quam circumactione; substantia, cum mutuo commutantur; circumactione vero, quoniam rectum motum continent: de centro superius ignis et aër, subque 40 centro aqua et terra; caelum vero non directe, sed circuitu circumfertur, figuram habens undique aequalem perfectissimam.

ibidem II 88 (p. 527 Aucher). Quamvis terra ab aqua distincta sit et aqua ab aëre aërque ab igne et ignis ab istis singulis, nihilo minus

26 ἀπέχουσαν B. Ad haec et sequentia cf. n. 527 (Chrysippus). 30 ita Fabricius, libri v. v. continetur — continet cf. ad Aen. III 522.

tamen omnia sunt concinnata ad unam formam determinatam. Quae enim ex tot et tantis perfectum fuit materia, una convenit esse, maxime quod et elementorum mutua inter se commutatio communionem eorum evidenter arguit.

562 Philo quaest. et solut. in Genesin II 85 (p. 526 Aucher). Sub-5 niger est aër, nullam habens luminis in se speciem, ideoque ab alio lumine illuminatur.

563 Scholia Hesiod. Theogon. 119. λέγει δὲ τὸν ἀέρα τὸν τὴν γῆν περιέχοντα καὶ τὸ περὶ αὐτὴν. εἶναι δὲ εἰκός, τοῦτον ἐξ ἐλάσσονος ὕγρου εἰς πλείονα ὄγκον διαχεόμενον καὶ ἀτμιζόμενον τεταράχθαι, μέχρι ἂν λάβῃ 10 τὸν ἥλιον. τότε γὰρ τῷ ἡλίῳ συμπαρεκτείνεται, ὥσπερ τῷ πυρακτωθέντι σιδήρῳ τὸ πῦρ. ἄλλως. Τάρταρα τὸν ἀέρα ἀπὸ τοῦ ταράττεσθαι, ἐπειδή, ὡς φασιν, ἕως ὧδε εἶπε τὰ δ' στοιχεῖα.

564 Scholia Hesiod. Theogon. v. 116. οἱ δὲ εἰρησθαί φασι χάος παρὰ τὸ χεῖσθαι, ὃ ἐστὶ χέεσθαι· οἱ δὲ φασιν ἀπὸ τοῦ χαδεῖν, ὃ ἐστὶ χωρεῖν· 15 „Ἥρη δ' οὐκ ἔχαδε χόλον.“ ἢ οὖν εἰς τὰ στοιχεῖα διάκρισις καὶ διαχώρησις χάος. οἱ δὲ τὸ ὕδωρ λέγουσιν, ἐκ τοῦ οὐρανόθεν ὕδατος ἀναδιδόμενον, ὥσπερ ἀπὸ σκοτεινός, ἄλλοι δὲ τὸν ἀέρα, ἦγονν τὸν κεχυμένον ἐν τῷ μεταξὺ γῆς καὶ οὐρανοῦ.

565 Scholia Hesiod. Theogon. v. 115. τρία πρῶτον ἐγένοντο· Χάος, 20 Γῆ, Ἔρως οὐράνιος, ὃς καὶ θεός· ὃ γὰρ ἐξ Ἀφροδίτης νεώτερός ἐστι. ἐκ δὲ τοῦ ὕδατος ἐγένοντο τὰ στοιχεῖα· γῆ κατὰ συνίλησιν, ἀπὸ κατὰ ἀνάδοσιν, τὸ δὲ λεπτομερές τοῦ ἀέρος γέγονε πῦρ, ἢ δὲ θάλασσα κατὰ ἐκμύξησιν, τὰ δὲ ὄρη κατὰ ἐξοστρακισμόν τῆς γῆς.

566 Philo quaest. et solut. in Genesin IV 5 (p. 248 Aucher). Mani- 25 festatur et aliquid huiusmodi a praesenti scriptura, quod homines per aquam lavati mundantur, aqua vero ipsa per divinum pedem. Symbolice autem pes ultimum et infimum corporis est; ultima vero divinorum sortitus est aër, animans creaturas congregatas. Nam si aër non tangat moveatque aquam, emoritur ista; vivifica autem magis comperitur non aliunde 30 nisi aëre in eam intermixto.

567 Philo quaest. et solut. in Genesin I 64 (p. 44 Aucher). Per ordinem autem universus mundus et huius partes factae sunt. Quoniam et mundi conditor, cum indomitam inordinatamque et patibilem essentiam ordinare coepit, sectione usus est et divisione. Nam gravia et deorsum 35 prona ex natura, terram et aquam in medio universi posuit, aëra vero et ignem sursum, ob levitatem sublevatos.

568 Philo de provid. II § 62 (p. 87 Aucher). Perpende, quod dicis, a gravioribus sursum agi leviora, quoniam non omne — corpus pondere gaudet, ita ut quaedam omnino non gravia dici apud physicum expediat, 40 velut opposita gravibus; magnam enim vim habet contrariorum compositio, ex quibus mundus est factus. — Sufficiet — dicere, quod aër et ignis, naturaliter habentes motum in sursum absque gravitate, nec a terra neque ab aqua sursum premuntur.

569 Dio Chrysost. Or. XXXVI § 42sq. mundi gubernationem descri- 45 bit sub imagine currus quattuor equis vecti i. e. quattuor elementis. Pri-

17 Graviter haec corrupta leguntur. Fortasse verba ἐκ τοῦ — σκοτεινός transponenda sunt post ἀέρα.

mum eum dicit § 43 διαφέρειν κάλλει τε καὶ μεγέθει καὶ ταχυτήτι, ἅτε
 ἔξωθεν περιτρέχοντα τὸ μήκιστον τοῦ δρόμου, αὐτοῦ Ζηνὸς ἱερὸν· πτηνὸν δὲ
 εἶναι· τὴν δὲ χροῖαν λαμπρόν, ἀγγῆς τῆς καθαρωτάτης· τὸν δὲ ἥλιον ἐν
 αὐτῷ καὶ τὴν σελήνην σημεῖα προφανῆ ὁρᾶσθαι. § 44 καὶ ἄλλα ἄστρα —
 5 ξύμπαντα ἐκείνου πεφνυότα μέρη τὰ μὲν περιφέρεσθαι σὺν αὐτῷ, μίαν ταύ-
 την ἔχοντα κίνησιν, τὰ δὲ ἄλλους θεῖν δρόμους. Alter est § 45 ἀπτόμε-
 νος αὐτοῦ καὶ πλησιώτατος Ἥρας ἐπάννυμος, εὐήμιος καὶ μαλακός, πολὺν δὲ
 ἦττον κατὰ τε θόμην καὶ τάχος. χροῖαν δὲ τῇ μὲν αὐτοῦ φύσει μέλας,
 φαιδρύνεται δὲ ἔει τὸ καταλαμπόμενον Ἑλλῶ· τὸ δὲ σκιασθὲν ἐν τῇ περι-
 10 φορᾷ τὴν αὐτοῦ μεταλαμβάνει τῆς χροῆς ἰδέαν. Tertius est § 46 Ποσει-
 δῶνος ἱερός, τοῦ δευτέρου βραδύτερος. Quartus autem στερεός τε καὶ ἀκί-
 νητος, οὐχ ὅπως πτερωτός, ἐπάννυμος Ἑστίας. Hunc dicit § 47 συνερεῖδειν
 πανταχόθεν αὐτῷ τοῖς μέρεσι, καὶ τὰ δύο τῷ πλησίον ὁμοίως πρὸς αὐτὸν
 ἐγγίλναι, ἀτεχνῶς ἐπιπίπτοντε καὶ ὠθουμένω· τὸν δὲ ἔξωτάτω πρῶτον ἄει
 15 περὶ τὸν ἐστώτα ὡς νύσσαν φέρεσθαι. Sequitur descriptio vastationum
 terrae quae tum per ignem tum per aquam ingentibus temporis intervallis
 neque propter hominum interitum, sed totius ordinis servandi causa ipso
 deo auctore fiunt. Deinde sequitur ἐκπυρώσεως descriptio n. 602.

570 Plutarchus de facie lunae ep. 5 p. 922d. (Lucius Pharnaci
 20 Stoico dicit, de aëre locutus) πρὸς πᾶσαν μὲν γὰρ ἐστὶ ποιότητα καὶ δύνα-
 μιν εὐκέραιος ὑπὸ μανότητος, μάλιστα δὲ φωτός ἂν ἐπιφάνῃ μόνον, ὡς
 φατε, καὶ θύγῃ, δι' ὅλον τρεπόμενος ἐκφωτίζεται.

671 Aëtius Plac. I 12, 4. Οἱ Στωϊκοὶ δύο μὲν ἐκ τῶν τεσσάρων
 στοιχείων κοῦφα, πῦρ καὶ ἀέρα· δύο δὲ βαρέα, ὕδωρ καὶ γῆν. κοῦφον γὰρ
 25 ὑπάρχει φύσει ὃ νεύει ἀπὸ τοῦ ἰδίου μέσου, βαρὺ δὲ τὸ εἰς μέσον. καὶ τὸ
 μὲν περιγίρειν φῶς κατ' εὐθείαν, τὸ δ' αἰθέριον περιφερῶς κινεῖται.

572 Cleomedes Circul. doctr. I ep. 11 p. 75 Bake. Οὐ γὰρ δὲ ἀπο-
 ρεῖν ἐνταῦθα πῶς ἢ γῆ, στιγμιαία οὖσα πρὸς τὸ μέγεθος τοῦ κόσμου, ἀνα-
 πέμπει τροφήν τῷ τε οὐρανῷ καὶ τοῖς ἐμπεριεχομένοις ἐν αὐτῷ ἄστροις, τοσοῦ-
 30 τοις καὶ τὸ πλῆθος καὶ τὸ μέγεθος οὔσι. Τῷ μὲν γὰρ ὄγκῳ βραχεῖά ἐστιν
 ἢ γῆ, τῇ δὲ δυνάμει μεγίστη, σχεδὸν αὐτὴ τὸ πλεῖστον τῆς οὐσίας ὑπάρχουσα.
 Εἰ γοῦν ἐπινοήσαιμεν αὐτὴν ἢ εἰς καπνὸν ἢ εἰς ἀέρα πᾶσαν ἀναλυομένην,
 κατὰ πολὺν ἂν μείζων γένοιτο τῆς τοῦ κόσμου περιοχῆς. Καὶ οὐ μόνον γε
 εἰ καπνός ἢ ἀήρ ἢ πῦρ γένοιτο, ἀλλὰ καὶ εἰς κοινορτὸν ἀναλυθεῖσα. Πάρεστι
 35 γοῦν ὁρᾶν ὅτι καὶ τὰ εἰς καπνὸν ἀναλυόμενα τῶν ξύλων σχεδὸν ἐπ' ἄπειρον
 χεῖται, καὶ ὁ ἐκθυμιώμενος λιβανωτός, καὶ ὅποσα ἕτερα τῶν στερεῶν σωμά-
 των εἰς ἀτμὸν ἀναλύεται. Καὶ εἰ τὸν οὐρανὸν δὲ σὺν τῷ ἀέρι καὶ τοῖς
 ἄστροις ἐπινοήσαιμεν συναγόμενον εἰς τὸ τῆς γῆς πύκνωμα, εἰς ἐλάττονα
 40 τὸν κόσμον οὖσα, ἀπάτω δὲ τῇ δυνάμει κερρημένη καὶ σχεδὸν ἐπ' ἄπειρον
 χεῖσθαι φύσιν ἔχουσα, οὐκ ἐστὶν ἀδύνατος ἀναπέμπειν τροφήν τῷ οὐρανῷ
 καὶ τοῖς ἐν τῷ οὐρανῷ. Οὐδ' ἂν ἐξαναλωθεῖ τούτου ἕνεκα, ἐν μέρει καὶ
 αὐτὴ ἀντιλαμβάνουσα τινὰ ἐκ τῆς ἀέρος καὶ ἐξ οὐρανοῦ. Ὅδός γὰρ ἂνω
 45 πεφνυίας, εἰς πᾶν (δὲ) τῷ δημιουργῷ ὑπαικούσης εἰς τὴν τῶν ὅλων διοί-
 κησιν καὶ διαμονήν.

573 Scholia Hesiod. Theog. v. 397. „ἦλθε δ' ἄρα πρώτη Στῆξ ἄφθι-
τος Οὐλυμπόνδε.“ πρώτον γὰρ ἐχωρίσθη τὸ ὕδωρ τὴν γῆν ἐπικαλύπτον
καὶ πρὸς τὸν ἄερα ἀνέδραμεν' ὑπὸ τούτῳ γὰρ κεῖται τὸ ὕδωρ.

§ 7. Γενητὸς ὁ κόσμος.

574 Clemens Al. Stromat. V 14 p. 701 Pott. γενητὸν δὲ καὶ οἱ 5
Στωϊκοὶ τίθενται τὸν κόσμον.

575 Aëtius Plac. II 4, 1. Πυθαγόρας καὶ Πλάτων καὶ οἱ Στωϊκοὶ
γενητὸν ὑπὸ Θεοῦ τὸν κόσμον.

576 Simplicius in Aristot. Phys. p. 1121, 12 Diels. γενητὸν δὲ καὶ
φθαρτὸν τὸν ἕνα κόσμον ποιοῦσιν ὅσοι αἰεὶ μὲν φασιν εἶναι κόσμον, οὐ μὴν 10
τὸν αὐτὸν αἰεὶ ἀλλὰ ἄλλοτε ἄλλον γινόμενον κατὰ τινὰς χρόνων περιόδους, ὡς
Ἀναξίμενης τε καὶ Ἡράκλειτος καὶ Διογένης καὶ ἕστερον οἱ ἀπὸ τῆς Στοῆς.
καὶ δῆλον ὅτι καὶ περὶ κινήσεως οὗτοι τὴν αὐτὴν ἔχουσι δόξαν' ὅτε γὰρ
κόσμος ἦν, τότε κίνησιν ἀναγκαῖον εἶναι.

577 Philo de provid. I § 9 (p. 5 Auch.). Porro mundi partes, ut 15
essent, accepisse initium fatemur. Atqui partes, si initium ut essent ha-
buerunt, omnino necesse est totum quoque ut esset initium habuisse. Et
si pars corruptioni obnoxia est, corruptioni obnoxium et totum sit oportet.
Cf. § 88 ubi eadem iterantur.

578 Philo de provid. I § 10 (p. 6 Aucher). Nonne apud omnes in 20
confesso est, quod pars mundi est talis homo, quo homine humanitas ex-
stitit? nusquam enim humanitas erit, nisi prius homo aliquis. Atqui homo
ille initium habet generationis et est pars humanitatis; neque enim datur
humanitas sine aliquo homine, et sublato ipso homine quodam, simul tol-
litur etiam humanitas. Si ergo homo quidam humanae generationis ini- 25
tium sumpsit, omnino necesse est et humanitatem subiaccere creationi.

§ 8. Quomodo ortus sit mundus.

579 Plutarchus de Stoic. repugn. ep. 41 p. 1053a. ἔμψυχον ἡγεί-
ται τὸν ἥλιον, πύρινον ὄντα καὶ γεγενημένον ἐκ τῆς ἀναθυμιάσεως εἰς
πῦρ μεταβαλοῦσης. Λέγει γὰρ ἐν τῷ πρώτῳ περὶ Φύσεως „Ἡ δὲ 30
πυρὸς μεταβολὴ ἐστὶ τοιαύτη· δι' αἴρος εἰς ὕδωρ τρέπεται·
καὶ τούτου γῆς ὑφισταμένης ἀἴρ ἀναθυμιάται· λεπτυνομένου
δὲ τοῦ αἴρος, ὁ αἰθήρ περιχεῖται κύκλῳ· οἱ δ' ἀστέρεις ἐκ θα-
λάσσης μετὰ τοῦ ἡλίου ἀνάπτονται.“

580 Diogenes Laert. VII 135. ἐν τε εἶναι θεὸν καὶ νοῦν καὶ 35
εἰμαρμένην καὶ Δία· πολλὰς τε ἑτέρας ὀνομασίας προσονομάζεσθαι.
136. κατ' ἀρχὰς μὲν οὖν καθ' αὐτὸν ὄντα τρέπειν τὴν πᾶσαν οὐσίαν

33 περιχεῖται Wy., περιέχεται libri. 36 τε om. P. || πολλὰς—ἑτέρας ὀνο-
μασίας B. 37 τρέπειν B.

δι' ἀέρος εἰς ὕδωρ· καὶ ὡσπερ ἐν τῇ γονῇ τὸ σπέρμα περιέχεται, οὕτω
καὶ τοῦτον σπερματικὸν λόγον ὄντα τοῦ κόσμου τοιούδε ὑπολιπέσθαι
ἐν τῷ ὑγρῷ, εὐεργόν ἀντὶ ποιούντα τὴν ὕλην πρὸς τὴν τῶν ἐξῆς
γένεσιν, εἶτα ἀπογεννᾶν πρῶτον τὰ τέσσαρα στοιχεῖα, πῦρ, ὕδωρ,
5 ἀέρα, γῆν (secuntur auctorum nomina; vide infra). ἔστι δὲ στοι-
χείον ἐξ οὗ πρῶτον γίνεται τὰ γινόμενα καὶ εἰς ὃ ἔσχατον ἀναλύε-
ται. 137. τὰ δὴ τέτταρα στοιχεῖα εἶναι ὁμοῦ τὴν ἄποιον οὐσίαν, τὴν
ὕλην. εἶναι δὲ τὸ μὲν πῦρ τὸ θερμόν, τὸ δὲ ὕδωρ τὸ ὑγρόν, τὸν τε
ἀέρα τὸ ψυχρόν καὶ τὴν γῆν τὸ ξηρόν. οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ ἀέρι
10 εἶναι τὸ αὐτὸ μέρος. ἀνωτάτω μὲν οὖν εἶναι τὸ πῦρ, ὃ δὴ αἰθέρα
καλεῖσθαι, ἐν ᾧ πρῶτην τὴν τῶν ἀπλανῶν σφαῖραν γεννᾶσθαι, εἶτα
τὴν τῶν πλανωμένων· μεθ' ἧν τὸν ἀέρα, εἶτα τὸ ὕδωρ, ὑποστάθμην
δὲ πάντων τὴν γῆν, μέσην ἀπάντων οὖσαν.

Auctores horum placitorum afferuntur: Ζήνων ἐν τῷ περὶ τοῦ
15 ὄλου, Χρύσιππος ἐν τῇ πρώτῃ τῶν φυσικῶν, Ἀρχέδημος ἐν τῷ
περὶ στοιχείων.

581 Diogenes Laërt. VII 142. Γίνεσθαι δὲ τὸν κόσμον, ὅταν ἐκ
πυρὸς ἢ οὐσίας τραπῆ δι' ἀέρος εἰς ὑγρότητα, εἶτα τὸ παχυμερὲς αὐ-
τοῦ συστᾶν ὀποτελεσθῆ γῆ, τὸ δὲ λεπτομερὲς ἐξαραιωθῆ, καὶ τοῦτ'
20 ἐπὶ πλέον λεπυνθὲν πῦρ ἀπογεννήσῃ. εἶτα κατὰ μῆξιν ἐκ τούτων
φυτὰ τε καὶ ζῷα καὶ τὰ ἄλλα γένη. Περὶ δὴ οὖν τῆς γενέσεως καὶ
[τῆς] φθορᾶς τοῦ κόσμου φησὶ Ζήνων μὲν ἐν τῷ περὶ ὄλου, Χρύ-
σιππος δὲ ἐν τῇ πρώτῃ τῶν φυσικῶν etc.

582 Aëtius Plac. II 6, 1. οἱ Στωϊκοὶ ἀπὸ γῆς ἄρξασθαι τὴν γένεσιν
25 τοῦ κόσμου καθάπερ ἀπὸ κέντρον· ἀρχὴ δὲ σφαίρας τὸ κέντρον.

583 Achilles Isagoge 7 p. 131 in Petav. Uranol. Οἱ Στωϊκοὶ φα-
σιν ἐκ τῆς γῆς τὴν ἔξωθεν γίνεσθαι πρῶτον περιφορᾶν. ἐπεὶ γὰρ ἡ γῆ
κέντρον τάξιν ἐπέχει, ὡσπερ ἀπὸ κέντρον κύκλος γίνεται, οὕτω καὶ ἀπὸ τῆς
γῆς εἰκὸς ἔξω περιφέρειαν γεγονέναι.

584 Philo quaest. et solut. in Exodum I 1 (p. 445 Aucher). Tem-
pus autem mundi conditi, si quis opportuno examinis consilio utens in-
quire velit veritatem, vernum tempus est; hoc enim tempore omnia uni-
versim florescunt ac germinantur et suos terra perfectos generat fructus.
Nihil autem imperfectum erat, ut dixi, in prima procreatione universorum.
35 Nam opera data constitutum erat, ut gens ista optime conversaretur in
mundo, sortita propriam partem meliorem pro honore pietatis, magnam
hanc urbem, mundum inquam, et urbanitatem.

1 οὕτω δὲ BP. 2 τοιούδε PF τοιοῦτο B. || ὑπολείπεσθαι PF.
3 αὐτὸ F. 6 ἀπολύεται P, corr. P¹. 7 τινὰ ποιόν B. 9 καὶ ἔτι ἐν F.
10 ὄν BP. || δεῖ P. 18 ὑγρόν PF. 19 ἐξαραιωθῆ BF ἐξαερωθῆ (ex in li-
tura) P²; fortasse: ἐξαραιωθὲν <ἀέρα> κατ' ἐπὶ πλέον. 21 καὶ prius om. BP.
22 γενέσεώς τε καὶ φθορᾶς BP γενέσεως καὶ φθορᾶς F. 23 καὶ Χρύσιππος
(cet. om.) F. 24 οἱ Στωϊκοὶ suppletum ex loco Stobaei, unde huc transtulit
Diels, οἱ φυσικοὶ Plut. 27 malim γένεσθαι.

Cf. Vergil. Georg. II 336. non alios prima crescentis origine mundi — inluxisse dies aliumve habuisse tenorem — crediderim: ver illud erat, ver magnus agebat — orbis etc.

§ 9. Mundum esse interiturum.

585 Aëtius Plac. II 4, 7. οἱ Στωϊκοὶ φθαρόν τὸν κόσμον, κατ' ἐκπύρωσιν δέ.

586 Commenta Lucani Lib. VII 1 p. 220 Us. Quam lex aeterna: potest secundum Platonem intellegi qui natum quidem tradit esse mundum, sed non interiturum. diverse Stoici et Epicurei, qui et natum esse et periturum adfirmant.

587 Commenta Lucani Lib. VIII 459 p. 274 Us. quod Stoici dicunt: utique si non fuit, potest et non esse. initium enim habere non potest, quod non habet finem.

588 Laetantius instit. div. II 10. Aristoteles autem labore se ac molestia liberavit, dicens semper mundum fuisse: itaque et humanum genus et cetera quae in eo sunt initium non habere, sed fuisse semper ac semper fore. Sed cum videamus singula quaeque animalia quae ante non fuerant incipere esse et esse desinere: necesse est totum genus aliquando esse coepisse et aliquando desitutum esse quia coeperit. Omnia enim tribus temporibus contineri necesse est, praeterito, praesenti, futuro. Praeteriti est origo, praesentis substantia, futuri dissolutio. Quae omnia in singulis hominibus apparent: et incipimus enim cum nascimur, et sumus cum vivimus, et desinimus cum interimus. Unde etiam tres Parcae esse voluerunt: unam quae vitam hominis ordiatur, alteram quae contextat, tertiam quae rumpat ac finiat. In toto autem genere hominum quia solum praesens tempus apparet, ex eo tamen et praeteritum, id est origo colligitur et futurum, id est dissolutio. Nam quoniam est, apparet aliquando coepisse (esse enim nulla res sine exordio potest) et quia coepit, apparet quandoque desitutum. nec enim potest id totum esse immortale, quod ex mortalibus constat. Nam sicut universi per singulos interimus, fieri potest ut aliquo casu omnes simul, vel sterilitate terrarum, quae accidere particulatim solet; vel pestilentia ubique diffusa, quae singulas urbes atque regiones plerumque populatur; vel incendio in orbem misso, quale iam fuisse sub Phaëtonte dicitur; vel diluvio aquarum quale sub Deucalione traditur, cum praeter unum hominem genus omne deletum est. Quod [diluvium] si casu accidit, profecto potuit accidere, ut et unus ille qui superfuit interiret: si autem divinae providentiae nutu, quod negari non potest, ad reparandos homines reservatus est, apparet in dei potestate esse vel vitam vel interitum generis humani. Quodsi potest occidere in totum, quia per partes occidit, apparet aliquando esse ortum, et ut fragilitas initium sic declarat et terminum. Quae si vera sunt, non potuit defendere Aristoteles, quominus habuerit et mundus ipse principium. Quod si Aristoteli Plato et Epicurus extorquent, et Platoni et Aristoteli, qui semper fore mundum putaverunt, licet sint eloquentes, ingratum tamen idem Epicurus eripiet, quia sequitur, ut habeat et finem.

589 Diogenes Laërt. VII 141. ἀρέσκει δὲ αὐτοῖς καὶ φθαρόν εἶναι

τὸν κόσμον, ἅτε γεννητόν, τῷ λόγῳ τῶν δι' αἰσθήσεως νοουμένων. οὗ τε τὰ μέρη φθαρτά ἐστι, καὶ τὸ ὅλον· τὰ δὲ μέρη τοῦ κόσμου φθαρτά· εἰς ἄλληλα γὰρ μεταβάλλει· φθαρτὸς ἄρα ὁ κόσμος. καὶ εἴ τι ἐπιδεικτικόν ἐστι τῆς ἐπὶ τὸ χεῖρον μεταβολῆς, φθαρτόν ἐστι· καὶ ὁ κόσμος δέ· ἐξανυοῦται
5 γὰρ καὶ ἐξυδατοῦται· <φθαρτὸς ἄρα ὁ κόσμος>.

590 Clemens Al. Stromat. V 14 p. 711 Pott. Σαφέστατα Ἡράκλειτος ὁ Ἐφεσίσιος ταύτης ἐστὶ τῆς δόξης· τὸν μὲν τινα κόσμον αἰδιον εἶναι δοκιμάσας, τὸν δὲ τινα φθειρόμενον τὸν κατὰ τὴν διακόσμησιν εἰδὼς οὐχ ἕτερον ὄντα ἐκείνου πῶς ἔχοντος· ἀλλ' ὅτι μὲν αἰδιον τὸν ἐξ ἀπάσης τῆς οὐσίας
10 ἰδίως ποῖον κόσμον ἤδει, φανερόν ποιεῖ λέγων οὕτως· (sequitur Heracliti frgm. 20 Byw.) ὅτι δὲ καὶ γεννητὸν καὶ φθαρτὸν αὐτὸν εἶναι ἐδογματίζεν μνησεί τὰ ἐπιφερόμενα (sq. Heracl. frgm. 21 Byw.) δυνάμει γὰρ λέγει ὅτι πῦρ ὑπὸ τοῦ διοικοῦντος λόγον καὶ θεοῦ τὰ σύμπαντα δι' ἄερος τρέπεται εἰς ὕγρον τὸ ὡς σπέραμα τῆς διακοσμῆσεως· ὃ καλεῖ θάλασσαν· ἐκ δὲ τούτου
15 αὐθις γίγνεται γῆ καὶ οὐρανὸς καὶ τὰ ἐμπεριεχόμενα. Ὅπως δὲ πάλιν ἀναλαμβάνεται καὶ ἐκπυροῦται σαφῶς διὰ τούτων δηλοῖ (sq. Heracl. frgm. 23 Byw.) ὁμοίως καὶ περὶ τῶν ἄλλων στοιχείων τὰ αὐτά. Παραπλήσια τούτῳ καὶ οἱ ἐλλογιμώτατοι τῶν Στωϊκῶν δογματίζουσι περὶ τε ἐκπυρώσεως διαλαμβάνοντες καὶ κόσμον διοικήσεως καὶ τοῦ ἰδίως ποιῶν κόσμον τε καὶ
20 ἀνθρώπου καὶ τῆς τῶν ἡμετέρων ψυχῶν ἐπιδικιομῆς.

591 Philo de provid. I § 13 (p. 7 Aucher). Corruptio particularum alicuius partis et iterum corruptio minimae partis huius particulae, si ex ipsa natura atque essentia corporis oriatur, praesignat corruptionem quoque futuram corporis totius. Quid enim est corruptio in aliquam corporis partem primum obrepens, nisi differentia quaedam parti vel particulae
25 inducta, qua fit ut differant ab iis corporibus, ex quibus sunt sublatae? Siquidem quod unius eiusdemque erat naturae, dissolutionem subiit corruptionis, expectantibus aliis quoque corporibus parem sortiri dissolutionem ac corruptionem; ita ut universa corpora mors in unum finem concludat.

30 14. Qui ergo naturali usus ratione videt condicionem animantium animaliumque ratione praedictorum et universim omnium rerum, quae in mundo sunt ac fuere, quod nempe in fluxu sint, nonne universum quoque mundum ad normam partium suarum habiturum esse corruptionem fatebitur?

592 Philo de provid. I § 15 (p. 8 Aucher). Terrae itaque et aëris
35 natura examinata atque perpensa nullam in istis invenias differentiam a ceteris mundi partibus, nisi quod unius eiusdemque naturae est totum in genere: et tamen utriusque terminus generatio est ac corruptio. Cum enim ista subiecta sunt mutationi, variationi et conversionibus, finem etiam habent, et permutationem naturae suae ab igne. Ita ut, consumpta longo
40 opere ac deficiente tota naturali fertilitate, germinationem non ulterius terra prae se ferat; quae sane semper ita habere voluisset, sed non potuit, ab igne impedita, ne germina producat, vel corruptione aquarum caenosa reddita, et aliter etiam aliis variationibus permutata. Quomodo illam itaque immortalem dicere praesumant, qui sapientiae vestigiis institerunt?

45 § 18. agam — — de terra atque aëre, non minus ipsam aëris

1 τῷ B¹ τῶν B². || οὕτε P, corr. P³; οὗ (om. τε) F. 3 ἐπιδεικτικόν F.
4 τοῦ B. 5 γοῦν pro γὰρ B, fortasse etiam P ante corr. || φθαρτὸς—κόσμος
supplevi.

naturalem affectionem considerans, quam animadvertens ipsum nunc varias passiones experiri et rursus in sanitatem redire: unde etiam medicorum iudicio per commutationes eius oriri morbos statuitur, quoniam languescere per hunc dixere corpora in mundo existentia naturali eius participatione. Qui ergo obnoxius est morbo, tempestati ac corruptioni, quidni ipsa quoque vita non demum privetur?

§ 19. Si quis autem aërem putat immortalem esse, ita ut perpetuum istum permansurum dicat, quomodo, quaeso, in corpore immortali mortales mori soleant? qui nempe vitali aëre perpetuo saturari illumque sugere consueverunt.

593 Cicero de nat. deor. II 118. Sunt autem stellae natura flammæ; quocirca terrae, maris, aquarum vaporibus aluntur iis, qui a sole ex agris tepefactis et ex aquis excitantur; quibus altae renovataeque stellae atque omnis aether refundunt eadem et rursus trahunt indidem, nihil ut fere intereat aut admodum paululum, quod astrorum ignis et aetheris flamma consumit. Ex quo eventurum nostri putant — ut ad extremum omnis mundus ignesceret, cum umore consumpto neque terra ali posset nec remearet aër, cuius ortus aqua omni exhausta esse non posset; ita relinqui nihil praeter ignem, a quo rursus animante ac deo renovatio mundi fieret atque idem ornatus oreretur.

594 Alexander in Aristot. Meteorol. f. 90a ed. Ven. "Ὅθεν τοὺς ἐπὶ μικρὸν βλέποντας φησὶ καὶ ἀπὸ τῶν μικρῶν περὶ τῶν ὄλων πειρωμένους λέγειν τῆς τοιαύτης κατὰ τὴν γῆν μεταβολῆς, καθ' ἣν τὰ μὲν ἐλώδη τε καὶ ὑγρὰ οἰκήσιμά τε καὶ σύμμετρα γίνεται διὰ ξηρότητα, τὰ δὲ πρότερον συμμέτρως ἔχοντα ἀόκητα διὰ τὴν τῆς ξηρότητος ἐπίτασιν, αἰτίαν λέγειν εἶναι τὴν τοῦ ὄλου μεταβολὴν τε καὶ φθοράν. ἡγοῦνται γὰρ σημεῖοις τοῦτοις χρώμενοι ἐκπύρωσιν γίνεσθαι τοῦ ὄλου, ὡς Ἡράκλειτος μὲν πρὸ αὐτοῦ καὶ οἱ τῆς ἐκείνου δόξης, οἱ δὲ ἀπὸ τῆς Στοᾶς μετ' αὐτόν. καὶ ἐκ τούτου λέγουσιν, ὡς ὄντος γενητοῦ τε καὶ φθαροῦ τοῦ παντός, ὡς τοῦ τῆς γῆς τὰ μὲν ξηραίνεσθαι τὰ δὲ πάλιν ἐξηγραινέσθαι αἰτίαν γὰρ τὴν τοῦ κόσμου γένεσιν ἡγεῖσθαι. ἄτοπον δὲ διὰ βραχείας μεταβολὰς κινεῖν τὸ πᾶν καὶ γενητόν τε καὶ φθαρόν ποιεῖν. τὸ γὰρ τῆς γῆς μέγεθος οὐδὲν ἔστιν ὡς πρὸς ὄλον τὸν οὐρανὸν παραβαλλόμενον· κέντρον γοῦν φασὶν αὐτὴν λόγον ἔχειν ὡς πρὸς τὸ πᾶν.

595 Minucius Fel. Octav. ep. 34, 2. Quis enim sapientium dubitat, quis ignorat, omnia quae orta sunt occidere, quae facta sunt interire? Caelum quoque cum omnibus, quae caelo continentur, ita ut coepit, si desierit fontium dulcis aqua maria nutrire, in vim ignis abiturum, Stoicis constans opinio est, quod consumpto umore mundus hic omnis ignescat.

§ 10. Conflagrationis et restaurationis mundi aeternae vices.

596 Stobaeus Eclogae I p. 171, 2 W. Ζήνωνι καὶ Κλεάνθει καὶ Χρυσίππῳ ἀρέσκει τὴν οὐσίαν μεταβάλλειν ὄϊον εἰς σπέρμα τὸ πῦρ, καὶ πάλιν ἐκ τούτου τοιαύτην ἀποτελεῖσθαι τὴν διακόσμησιν, οἷα πρότερον ἦν (Diels Arii Didymi Epit. phys. frgm. 36).

Plura habet Eusebius Pr. Ev. XV 18, 1—3 i. e. Arius Did. (fr. 36 DDG p. 468, 8). Ὅπως οἱ Στωϊκοὶ περὶ τῆς τοῦ παντός ἐκπυρώσεως δοξάζουσιν. Ἀρέσκει δὲ τοῖς πρεσβυτάτοις τῶν ἀπὸ τῆς αἰρέσεως ταύτης ἐξαιθεροῦσθαι πάντα κατὰ περιόδους τινὰς τὰς μεγίστας εἰς πῦρ αἰθερωδὲς ἀναλυομένων πάντων. Καὶ ἐξῆς ἐπάγει·

Ἐκ τούτων δὲ δῆλον, ὅτι Χρῦσιππος ἐπὶ τῆς οὐσίας οὐ ταύτην παρείληφε τὴν σύγκρισιν (ἀδύνατον γὰρ), ἀλλὰ τὴν ἀντὶ τῆς μεταβολῆς λεγομένην· οὐ γὰρ ἐπὶ τῆς τοῦ κόσμου κατὰ περιόδους τὰς μεγίστας γινομένης φθορᾶς κυρίως παραλαμβάνουσι τὴν φθορὰν οἱ τὴν εἰς πῦρ ἀνάλυσιν τῶν ὄλων δογματίζοντες, ἣν δὴ καλοῦσιν ἐκπύρωσιν· ἀλλ' ἀντὶ τῆς κατὰ φύσιν μεταβολῆς χρῶνται τῇ προσηγορίᾳ τῆς φθορᾶς. ἀρέσκει γὰρ τοῖς Στωϊκοῖς φιλοσόφοις τὴν ὄλην οὐσίαν εἰς πῦρ μεταβάλλειν οἶον εἰς σπέρμα, καὶ πάλιν ἐκ τούτου αὐτὴν ἀποτελεῖσθαι τὴν διακόσμησιν, οἷα τὸ πρότερον ἦν. καὶ τοῦτο τὸ δόγμα τῶν ἀπὸ τῆς αἰρέσεως οἱ πρότεροι καὶ πρεσβύτατοι προσήκοντο, Ζήνων τε καὶ Κλεάνθης καὶ Χρῦσιππος. τὸν μὲν γὰρ τούτου μαθητὴν καὶ διάδοχον τῆς σχολῆς Ζήνωνά φασιν ἐπισχεῖν περὶ τῆς ἐκπυρώσεως τῶν ὄλων.

597 Aëtius Plac. II 4, 13. οἱ φάμενοι δὲ τὴν διακόσμησιν αἰώνιον ὑπάρχειν περιουσιακὸν εἶναι φασὶ χρόνους, καθ' οὓς κατὰ ταῦτα καὶ ὡς αὐτὸς γίνεσθαι πάντα καὶ τὴν αὐτὴν διασφῆσθαι τοῦ κόσμου διάταξιν τε καὶ διακόσμησιν.

(οἱ Στωϊκοὶ) μήτε αὐξέσθαι μήτε μειοῦσθαι τὸν κόσμον, τοῖς δὲ μέρεσιν ὅτε μὲν παρεκτείνεσθαι πρὸς πλεονα τόπον, ὅτε δὲ συστελλεσθαι.

598 Hippolytus Philos. 21 (DDG p. 571, 20) Stoici, Chrysippus et Zeno: προσδέχονται δὲ ἐκπύρωσιν ἔσεσθαι καὶ κάθαρσιν τοῦ κόσμου τούτου οἱ μὲν παντός, οἱ δὲ μέρους· καὶ κατὰ μέρος δὲ αὐτὸν καθαίρεσθαι λέγουσιν· καὶ σχεδὸν τὴν φθορὰν καὶ τὴν ἑτέρον ἐξ αὐτῆς γένεσιν κάθαρσιν ὀνομάζουσιν.

599 Arius Didymus epit. phys. fr. 37 Diels (DG. p. 469, 12. Euseb. praep. evang. XV 19, 1) ἐπὶ τοσοῦτον δὲ προελθὼν ὁ κοινὸς λόγος καὶ <ῆ> κοινὴ φύσις μείζων καὶ πλείων γενομένη, τέλος ἀναξηράνασα πάντα καὶ εἰς ἑαυτὴν ἀναλαβοῦσα ἐν τῇ πάσῃ οὐσίᾳ γίνεται, ἐπανελεθούσα εἰς τὸν πρότερον ἡθῆντα λόγον καὶ εἰς τὴν ἀνάστασιν ἐκείνην τὴν ποιοῦσαν ἐνιαυτὸν τὸν μέγιστον, καθ' ὃν ἀπ' αὐτῆς μόνῃς εἰς αὐτὴν πάλιν γίνεται ἡ ἀποκατάστασις. ἐπανελεθούσα δὲ διὰ τάξιν, ἀφ' οἷας διακοσμεῖν ὡσαύτως ἤρξατο, κατὰ λόγον πάλιν τὴν αὐτὴν διεξαγωγὴν ποιεῖται, τῶν τοιούτων περιόδων ἐξ αἰδίου γινομένων ἀκαταπαύστως. οὔτε γὰρ τῆς οὐσίας ἀρχὴν κἀνάπανσιν οἶον τε γίνεσθαι οὔτε τοῦ διοικοῦντος αὐτὴν. οὐσίαν τε γὰρ τοῖς γινομένοις ὑφε-

4 τῆς μεγίστης libri. 13 scribendum: τοιαύτην. 21 αὐτὴν Diels, αὐτοῦ libri.

23 οἱ Στωϊκοὶ suppletum ex loco, unde huc transposuit Diels.

26 κάθαρσιν Roeser, καθάρσιον libri. 31 ἡ add. Diels. 34 κατάστασιν dubitanter coni. Zeller. 36 ἐπανελεθεῖν CFG. || verba: δὲ διὰ — ἤρξατο corrupta.

38 τῆς οὐσίας ἀρχὴν Diels, τῆς αἰτίας ἀρχὴν B τῆς ἀρχῆς αἰτίας ceteri. || κἀνάπανσιν Diels, καὶ πᾶσιν libri. 39 αὐτά libri, corr. Diels.

Zell. III, 157

Aufstellung, Aufbruch?

στάναι δεῖ, πεφικνυῖαν ἀναδέχεσθαι τὰς μεταβολὰς πάσας, καὶ τὸ δημιουργῆσαν ἐξ αὐτῆς, οἷα [γὰρ] ἐφ' ἡμῶν τίς ἐστι φύσις δημιουργοῦσα τοιούτου τινὸς κατ' ἀνάγκην ὄντος καὶ ἐν τῷ κόσμῳ ἀγενήτου. γενέσεως γὰρ ἀρχὴν οὐχ οἶόν τε εἶναι ἐπὶ τῆς φύσεως ταύτης. ὃν τρόπον δ' ἀγενήτός ἐστι, καὶ ἀναρρηθῆναι ἀδύνατόν ἐστιν αὐτὴν οὔτε αὐτῆς ἐξ αὐτῆς οὔτε ἕξωθεν τινος ἀναρρηθῆναι αὐτήν.

600 Origenes contra Celsum VIII 72 Vol. II p. 288, 21 Kō. (p. 795 Del.). οἱ μὲν οὖν ἀπὸ τῆς Στοᾶς ἐπικρατήσαντος ὡς οἶόν τε τοῦ ἰσχυροτέρου τῶν ἄλλων στοιχείου τὴν ἐκπύρωσιν ἔσεσθαι πάντων εἰς πῦρ μεταβαλλόντων.

601 Dio Chrysost. Or. XL § 37 (Vol. I p. 56, 5 Arn.). ἡ μὲν γὰρ λεγομένη παρὰ τοῖς σοφοῖς ἐπικράτησις αἰθέρος, ἐν ᾗ τὸ βασιλεῦον καὶ τὸ κυριώτατον τῆς ψυχικῆς δυνάμεως, ὃν οὐκ ἀποτρέπονται πῦρ ὀνομάζειν πολλάκις, ὅρα τε καὶ πρῶτος γιγνομένη ἐν τισι χρόνοις τεταγμένοις, μετὰ πάσης φιλίας καὶ ὁμοιότητος ἔοικε συμβαίνειν. ἡ δὲ τῶν ἄλλων πλεονεξία καὶ διαφορὰ παρανόμως γιγνομένη τὸν ἕστατον ἔχει κίνδυνον ὀλέθρου, περὶ τῶν ὅλων οὔποτε ἐσόμενον διὰ τὸ πᾶσαν εἰρήνην καὶ δικαιοσύνην ἐν αὐτοῖς ὑπάρχειν καὶ πανταχοῦ πάντα δουλεύειν καὶ ξυνακολουθεῖν εὐγνώμονι νόμῳ πειθόμενα καὶ εἴκοντα.

602 Dio Chrysostomus Or. XXXVI § 51 (V. II p. 14, 13 Arn.). postquam gubernationem mundi sub imagine currus descripsit quattuor equis i. e. elementis vecti, etiam ἐκπύρωσιν quomodo fiat enarrat: ἐν ἀλλήλοις μεταβαλλομένων καὶ διαλλαττόντων τὰ εἶδη, μέχρις ἂν εἰς μίαν ἅπαντα συνέλθῃ φύσις, ἡττηθέντα τοῦ κρείττου. — — οἶόν εἴ τις θαναματοποιὸς ἐκ κηροῦ πλάσας ἵππους, ἔπειτα ἀφαιρῶν καὶ περιζύων ἀφ' ἑκάστου προστιθεὶς ἄλλοτε ἄλλω, τέλος δὲ ἅπαντας εἰς ἓνα τῶν τετάρων ἀναλώσας μίαν μορφήν ἐξ ἀπάσης τῆς ὕλης ἐργάζοιτο. εἶναι γὰρ μὴν τὸ τοιοῦτο μὴ καθάπερ ἀνύχων πλασμάτων ἕξωθεν τοῦ δημιουργοῦ πραγματοποιήσασθαι καὶ μεθιστάντος τὴν ὕλην, αὐτῶν δὲ ἐκείνων γίνεσθαι τὸ πάθος, ὥσπερ ἐν ἀγῶνι μεγάλῳ τε καὶ ἀληθινῷ περὶ νίκης ἐριζόντων. Postremo autem Iovis eum § 53 ὅτι πάντων ἀλκιμώτατον καὶ φύσει διάπυρον, ταχὺ ἀναλώσαντα τοὺς ἄλλους, καθάπερ οἶμαι τῷ ὄντι κηρίνους, ἐν οὐ πολλῷ τινι χρόνῳ, δοκοῦντι δὲ ἡμῖν ἀπίρω — — καὶ τὴν οὐσίαν πάντων πᾶσαν εἰς αὐτὸν ἀναλαμβάνοντα πολὺν κρείττω καὶ λαμπρότερον ὀφθῆναι τοῦ πρότερον — — τόπον τε ὡς πλείστον καταλαβεῖν καὶ μείζονος χώρας δεηθῆναι τότε — — § 54 εἶναι — αὐτὸν ἤδη τηρικᾶδε ἐπὶ τὴν τοῦ ἡνιόχου καὶ δεσπότητος ψυχὴν, μᾶλλον δὲ αὐτὸ τὸ φρονοῦν καὶ τὸ ἡγούμενον αὐτῆς. Sequitur καλιγγενεσίας descriptio fr. 622p. 189

603 Simplicius in Aristot. Phys. p. 480, 27 Diels. ἔλεγε γὰρ Ἡράκλειτος ἐκ πυρὸς πεπερασμένον πάντα εἶναι καὶ εἰς τοῦτο πάντα ἀναλύεσθαι. οἷον δ' ἂν καὶ οἱ Στωϊκοὶ ταύτης τῆς δόξης. ἡ γὰρ ἐκπύρωσις τοιοῦτόν τι αἰνιττεται, καὶ πᾶν σῶμα πεπερασμένον εἶναι λέγουσιν.

604 Plutarchus de Stoic. repugn. 39 p. 1052c. Ἐν δὲ τῷ πρώτῳ περὶ Προνοίας τὸν Δία φησὶν αὔξεσθαι, μέχρις ἂν εἰς αὐτὸν ἅπαντα καταναλώσῃ. „Ἐπεὶ γὰρ ὁ θάνατος μὲν ἐστι χωρισμὸς

1 δημιουργῆσαν Usener. 2 γὰρ delevi. 12 βασιλεῦον scripsi, βασιλειον libri. 13 ὃν scripsi, ὃν vulgo. 14 γιγνομένη Reiske, γιγνόμενον libri. 17 ἐσόμενον scripsi, ἐσομένον libri.

ψυχῆς ἀπὸ τοῦ σώματος, ἢ δὲ τοῦ κόσμου ψυχὴ οὐ χωρίζεται μὲν, αὔξεται δὲ συνεχῶς, μέχρις ἂν εἰς αὐτὴν καταναλώσῃ τὴν ὕλην, οὐ ῥητέον ἀποθνήσκειν τὸν κόσμον.“

p. 1052d. σαφῶς γὰρ αὐτὸς ἐν τῷ αὐτῷ γέγραπεν. „Αὐτάρκησ δ' εἶναι λέγεται ὁ κόσμος, διὰ τὸ μόνος ἐν αὐτῷ πάντα ἔχειν ὧν δεῖται· καὶ τρέφεται ἕξ αὐτοῦ καὶ αὔξεται, τῶν ἄλλων μορίων εἰς ἄλληλα καταλλαττομένων.“

605 Plutarchus de Stoic. repugn. c. 41 p. 1053b. Καὶ μὴν ὅταν ἐκπύρωσις γένηται, διόλου Ζῆν καὶ Ζῶον εἶναί φησι (τὸν κόσμον), σβεν-
10 νύμενον δ' αὖθις καὶ παχυνόμενον, εἰς ὕδωρ καὶ γῆν καὶ τὸ σωματοειδὲς τρέπεσθαι. Λέγει δ' ἐν τῷ πρώτῳ περὶ Προνοίας· Διόλου μὲν γὰρ ὧν ὁ κόσμος πυρώδης, εὐθύς καὶ ψυχὴ ἐστὶν ἑαυτοῦ καὶ ἡγεμονικόν· ὅτε δέ, μεταβαλὼν εἰς τὸ ὑγρὸν καὶ τὴν ἐναπο-
15 λειφθεῖσαν ψυχὴν, τρόπον τινὰ εἰς σῶμα καὶ ψυχὴν μετέβα-
λεν, ὥστε συνεστάναι ἐκ τούτων, ἄλλον τινὰ ἔσχε λόγον.“ (τῇ δὲ βέβει πάλιν καὶ τὴν ψυχὴν ἀνίεσθαι καὶ ἀνυγραίνεσθαι, μεταβάλλου-
σαν εἰς τὸ σωματοειδές).

606 Plutarchus de comm. not. cp. 17 p. 1067a. ὅταν ἐκπυρώσωσι τὸν
κόσμον οὗτοι, κακὸν μὲν οὐδ' ὀτιοῦν ἀπολείπεται, τὸ δ' ὄλον φρόνιμόν
20 ἔστι τηρικᾶντα καὶ σοφόν.

607 Porphyrius in Aristot. categ. p. 119, 34 Busse. ἀλλὰ μὴν καὶ
εἴ τις φθείρειεν τὰ ζῶα, ὥσπερ φασὶν οἱ ἀπὸ τῆς Στοᾶς ἐν τῇ ἐκπυρώσει
γίνεσθαι, αἰσθησις μὲν οὐκ ἔστιν ζῶον μὴ ὄντος, αἰσθητὸν μέντοι ἔσται· τὸ
γὰρ πῦρ ἔσται.

35 608 Commenta Lucani Lib. VII 813 p. 252 Us. Uret cum terris:
ἐκπύρωσις quam secuturam κατακλυσμοῦς adserunt Stoici.

609 Aëtius Plac. II 9, 2. Οἱ Στωϊκοὶ εἶναι κενόν, εἰς ὃ κατὰ τὴν
ἐκπύρωσιν ἀναλύεται ὁ κόσμος ἄπειρον ὄν.

610 Achilles Isagoge 8 p. 131 Petav. Uranol. Οἱ δὲ Στωϊκοὶ ἐκ-
30 πύρωσιν λέγοντες κόσμον κατὰ τινὰς ὁρισμένους χρόνους εἶναι, κενὸν μὲν,
οὐ μὴν ἄπειρόν φασιν· ἀλλὰ τοσοῦτον ὅσον χωρῆσαι λυθὲν τὸ πᾶν.

611 Philo de incorr. mundi p. 254, 7 (p. 28, 23 Cumont). μετα-
βάλλειν δὲ (sc. τὸν κόσμον) ἢ εἰς φλόγα ἢ εἰς ἀγῆν ἀναγκαῖον· εἰς
μὲν φλόγα ὡς ᾤετο Κλέανθης, εἰς δ' ἀγῆν ὡς ὁ Χρύσιππος.

35 ibidem p. 250, 9 (p. 26, 9 Cumont). ἀλλ' ἀμύχανον τοῦτό γε·
(sc. mundum deleri ἀναιρέσει παντελεῖ τῆς ποιότητος) μένει γὰρ κατὰ
τοὺς τέναντία αἰρουμένους ἢ τῆς διακοσμῆσεως ποιότητος ἐπ' ἐλάττονος
οὐσίας τῆς τοῦ Διὸς σταλεῖσα κατὰ τὴν ἐκπύρωσιν.

9 add. Wy. 13 εἰς τε τὸ libri, τε del. Wy. 14 μετέβαλεν Reiske,
μεταβάλοι ἂν αὐτ μεταβάλλον libri. 28 ἄπειρον ὄν Heeren, ἄπειρος ὦν Stob.
τὸ ἄπειρον Plut. 31 pugnat hic locus cum plerisque de inani testimoniis.
38 οὐσίας τῆς τοῦ Διὸς σταλεῖσα Bernays., οὐσίας τῇ τοῦ ἰδιοσταλεῖσα E οὐσίας
τῇ τοῦ . . . . σταλεῖσα L οὐσίας τοτοῦ δι . . . . . PM.

612 Stoicus quidam apud Philonem *περὶ ἀφθαρσίας κόσμου* p. 252, 5. *πυρὸς τρίτον εἶδος· τὸ μὲν ἀνθραξ, τὸ δὲ φλόξ, τὸ δὲ ἀνγῆ. ἀνθραξ μὲν οὖν ἔστι πῦρ ἐν οὐσίᾳ γεώδει, ὃ τρόπον ἕξεως πνευματικῆς πεφώλευκε καὶ ἔλλογῃ δι' ὅλης ἄχρι περάτων τεταμένον. φλόξ δὲ ἔστιν ὅπερ ἐκ τροφῆς ἀφεται μετεωριζόμενον, ἀνγῆ δὲ τὸ ἀποστελλόμενον ἐκ φλογός, συνεργὸν ὀφθαλμοῖς εἰς τὴν τῶν ὀρατῶν ἀντίληψιν.*

613 Philo de incorrupt. mund. 235, 13 B. (p. 15, 4 Cumont). *καὶ μὴν οἱ γε τὰς ἐκπυρώσεις καὶ τὰς καλιγγενεσίας εἰσηγοῦμενοι τοῦ κόσμου νομίζουσι καὶ ὁμολογοῦσι τοὺς ἀστέρους θεοὺς εἶναι, οὓς τῷ λόγῳ διαφθείρειν οὐκ ἐρυθραιῶσιν. ἔδει γὰρ ἢ μύδρους διαπύρους ἀποφήνασθαι, καθάπερ ἔνοι . . . . ἢ θείας ἢ δαιμονίας φύσεις νομίζοντας τὴν ἀρμόττουσαν θεοῖς ἀφθαρσίαν προσομολογήσαι. νυνὶ δὲ τοσοῦτον δόξης ἀληθοῦς διήμαρτον, ὥστε λελήθασιν αὐτοὺς καὶ τῇ προνοίᾳ — ψυχῇ δ' ἔστι τοῦ κόσμου — φθορὰν ἐπιφέροντες, ἕξ ὧν ἀνακόλουθα φιλοσοφοῦσιν (sequitur locus Chrysippi περὶ Ἀύξανουμένου p. 397).*

614 Iustinus Apol. I 20. *Οἱ λεγόμενοι δὲ Στωϊκοὶ φιλόσοφοι καὶ αὐτὸν τὸν θεὸν εἰς πῦρ ἀναλύεσθαι δογματίζουσι καὶ αὐτὸ πάλιν κατὰ μεταβολὴν τὸν κόσμον γενέσθαι λέγουσιν.*

ibid. τῷ γὰρ λέγειν ἡμᾶς ὑπὸ θεοῦ πάντα κεκοσμηθῆσαι καὶ γεγενῆσθαι, Πλάτωνος δόξομεν λέγειν δόγμα· τῷ δὲ ἐκπύρωσιν γενέσθαι Στωϊκῶν.
idem II 7. *οὕτω γὰρ ἡμεῖς τὴν ἐκπύρωσιν φαμὲν γενήσεσθαι, ἀλλ' οὐκ ὡς οἱ Στωϊκοὶ κατὰ τὸν τῆς εἰς ἄλληλα πάντων μεταβολῆς λόγον.*

615 Athanasius Or. IV c. Arianos c. 13 p. 626. *Τοῦτο δὲ ἴσως ἀπὸ τῶν Στωϊκῶν ὑπέλαβε διαβεβαιουμένων συστήλλεσθαι καὶ πάλιν ἐκτείνεσθαι τὸν θεὸν μετὰ τῆς κτίσεως καὶ ἀπίεως παύεσθαι.*

616 Philo de anim. sacrif. idon. Vol. II Mang. p. 242. *Ἡ δὲ εἰς μέλη τοῦ ζῴου διανομὴ δημοῖ, ἥτοι ὡς ἐν τὰ πάντα ἢ ὅτι ἐξ ἑνός τε καὶ εἰς ἑν' ὅπερ οἱ μὲν κόρον καὶ χρησιμοσύνην ἐκάλεσαν, οἱ δ' ἐκπύρωσιν καὶ διακόσμησιν· ἐκπύρωσιν μὲν κατὰ τὴν τοῦ θεοῦ δυναστείαν τῶν ἄλλων ἐπικρατήσαντος, διακόσμησιν δὲ κατὰ τὴν τῶν τετάρων στοιχείων ἰσονομίαν, ἣν ἀντιδιδώσιν ἀλλήλοις.*

617 Simplicius in Aristot. de caelo p. 132b Karsten p. 294, 4 Heibg. *καὶ Ἡράκλειτος δὲ ποτὲ μὲν ἐκπυροῦσθαι λέγει τὸν κόσμον, ποτὲ δὲ ἐκ τοῦ πυρὸς συνίστασθαι πάλιν αὐτὸν κατὰ τινὰς χρόνων περιόδους, ἐν οἷς φησί· „μέτρα ἀπτόμενος καὶ μέτρα σβεννύμενος.“ ταύτης δὲ τῆς δόξης ὕστερον ἐγένοντο καὶ οἱ Στωϊκοί.*

Cf. ibid. p. 307, 15. μεταβέβηκεν ἐπὶ τοὺς γενητῶν μὲν καὶ αὐτοῦς, φθειρόμενον δὲ καὶ πάλιν γινόμενον ἐναλλάξ λέγοντας καὶ τοῦτο διηρηκῶς, ὡς Ἐμπεδοκλῆς καὶ Ἡράκλειτος ἰδόκουν λέγειν καὶ ὕστερον τῶν Στωϊκῶν τινες.

618 Plutarchus de comm. not. ep. 35 p. 1077b). *Ἀλλὰ τοῦ [τε] κόσμου πάλιν τὸ [πῦρ, δ] σπέρμα λεγούσιν εἶναι <μείζον> καὶ μετὰ τὴν ἐκπύρωσιν, <ὄτε> εἰς σπέρμα μετέβαλε, τὸν κόσμον, ἐκ βραχυτέ-*

8 οἱ γε Bücheler, οἱ τε libri. 25 καὶ ἀπίεως παύεσθαι corrupta.
41 τε seclusi, γε Wy. 42 πῦρ δ seclusi. || μείζον addidi. 43 ὄτε inserui.

ρον σώματος καὶ ὄγκου χύσιν ἔχοντα πολλήν, καὶ τοῦ κενοῦ προσ-
ἐπιλαμβάνοντα χώραν ἄπλετον ἐπινεμομένην τῇ ἀξίῃσει, γεννωμένου
δ' αὐθις ὑποχωρεῖν τὸ μέγεθος καὶ συνολισθαίνειν, δυομένης καὶ
συναγομένης περὶ τὴν γένεσιν εἰς ἑαυτὴν τῆς ὕλης.

5 Philo de incorrupt. mund. p. 255, 8 (p. 29, 13 Cumont). φέρει δ'
οὖν, ὡς φησιν ὁ Χρύσιππος, τὸ ἀναστοιχειῶσαν τὴν διακόσμησιν
εἰς αὐτὸ πῦρ τοῦ μέλλοντος ἀποτελεῖσθαι κόσμον σπέρμα εἶναι καὶ
ὦν ἐπ' αὐτῷ πεφιλοσόφηκε μηδὲν ἐψεῦσθαι, πρῶτον μὲν ὅτι καὶ ἐκ
σπέρματος ἢ γένεσις καὶ εἰς σπέρμα ἢ ἀνάλυσις, ἔπειτα δ' ὅτι φυσιο-
10 λογεῖται ὁ κόσμος καὶ φύσις λογικὴ, οὐ μόνον ἔμψυχος ὦν ἀλλὰ καὶ
νοερός πρὸς δὲ καὶ φρόνιμος, ἐκ τούτων τούναντίον οὐ βούλεται
κατασκευάζεται τὸ μηδέποτε φθαρήσεσθαι.

619 Stoicus apud Philonem de incorr. mundi p. 257, 12 B. (p. 31, 9
Cumont) postquam dixit omnem rem semine suo esse maiorem: ἐπὶ δὲ τοῦ
15 παντὸς γενήσεται τούναντίον. τὸ μὲν γὰρ σπέρμα καὶ μείζον ἔσται καὶ
πλείονα τόπον ἐφέξει, τὸ δ' ἀποτέλεσμα βραχυτέρον καὶ ἐν ἐλάττωι φανεῖται
τόπω, καὶ ὁ κόσμος ἐκ σπέρματος συνιστάμενος οὐκ ἐκ τοῦ κατ' ὀλίγον ἐπι-
δώσει πρὸς αὐξήσιν, ἀλλ' ἔμπαλιν ἐξ ὄγκου μείζονος εἰς ἐλάττωα συναίρεθί-
σεται. τὸ δὲ λεγόμενον ἡράδιον συνιδεῖν ἔπαν σῶμα ἀναλυόμενον εἰς πῦρ
20 διαλύεται τε καὶ χεῖται, σβεννυμένης δὲ τῆς ἐν αὐτῷ φλογὸς στέλλεται καὶ
συνάγεται· πίστεων δὲ τοῖς οὕτως ἐμφανέσι πρὸς μαρτυρίαν ὡς ἀδηλομένοις
οὐδεμία χρεία. καὶ μὴν ὁ κόσμος ὁ πυρωθεὶς γενήσεται μείζων, ἔτε συμ-
πάσης τῆς οὐσίας εἰς τὸν λεπτότατον ἀναλυθείσης αἰθέρα· ὁ μοι δοκοῦσι
καὶ οἱ Στωϊκοὶ προϊδόμενοι κενὸν ἄπειρον ἐκτὸς τοῦ κόσμου τῷ λόγῳ κατα-
25 λιπεῖν, ἵν' ἐπειδὴ χύσιν ἀπέραντόν τινα ἐμελλε λήψεσθαι μὴ ἀπορῆ τοῦ δε-
ξομένου χωρίου τὴν ἀνάχυσιν. ὅτε μὲν οὖν εἰς τοσοῦτον ἐπιδέδωκε καὶ
συνηύξηται ὡς μονοουχί τῇ ἀορίστῳ τοῦ κενοῦ φύσει τῷ τῆς ἐλάσεως ἀπει-
ρομεγέθει συνδραμεῖν, σπέρματος ἔχει καὶ τοῦτο λόγον, ὅτε δὲ κατὰ τὴν πα-
λιγγενεσίαν ἐκ τελείων τῶν μερῶν τῆς συμπάσης οὐσίας . . . . ., στελλο-
30 μένου μὲν κατὰ τὴν σβέσειν τοῦ πυρὸς εἰς παχὺν ἀέρα, στελλομένου δὲ ἀέρος
εἰς ὕδωρ καὶ συνίξοντος, παχυνόμενου δ' ἔτι μᾶλλον ὕδατος κατὰ τὴν εἰς
γῆν, τὸ πυκνότεον τῶν στοιχείων, μεταβολήν. ἔστι δὲ ταῦτα παρὰ τὰς
κοινὰς ἐννοίας τῶν δυναμένων ἀκολουθίαν πράγματος ἐκλογίσεσθαι.

620 Philo de incorrupt. mund. p. 222, 2 B. (p. 4, 3 Cumont). Αἰ-
35 μόκριτος μὲν οὖν καὶ Ἐπίκουρος καὶ ὁ πολλὸς ὄμιλος τῶν ἀπὸ τῆς Στοῆς
φιλοσόφων γένεσιν καὶ φθορὰν ἀπολείπουσι τοῦ κόσμου, πλὴν οὐχ ὁμοίως·
οἱ μὲν γὰρ πολλοὺς κόσμους ὑπογράφουσι etc. — — οἱ δὲ Στωϊκοὶ
κόσμον μὲν ἕνα, γενέσεως δὲ αὐτοῦ θεὸν αἴτιον, φθορᾶς δὲ μηκέτι θεόν,
ἀλλὰ τὴν ὑπάρχουσαν ἐν τοῖς οὐσί πυρὸς ἀκαμάτου δύναμιν, ἡρώων μακροῖς
40 περιόδοις ἀναλύουσιν τὰ πάντα εἰς ἑαυτὴν, ἐξ ἧς πάλιν αὐτὴ ἀναγέννησιν
κόσμου συνίστασθαι προμηθεῖα τοῦ τεχνίτου. δύναται δὲ κατὰ τούτους ὁ
μὲν τις κόσμος αἰδιος, ὁ δὲ τις φθαρτὸς λέγεσθαι, φθαρτὸς μὲν ὁ κατὰ τὴν

1 χύσιν Madvig, φύσιν libri. 20 διαλύεται τε Bernays, ἀναλύεται τε
libri. 29 lacunam significavit Bernays. 40 τὴν ἀναγέννησιν L, quod praefert
Cumont propter hiatum.

διακόσμησιν, ἀίδιος δὲ ὁ κατὰ τὴν ἐκπύρωσιν παλιγγενεσίας καὶ περιόδους ἀθανατιζόμενος οὐδέποτε ληγούσας.

621 Philo de incorrupt. mund. p. 220, 9 B. varias definitiones τοῦ κόσμου enumerans: κατὰ δὲ τρίτον, ὡς δοκεῖ τοῖς Στωϊκοῖς „διήκουσα ἄχρι τῆς ἐκπυρώσεως οὐσία τις ἢ διακεκοσμημένη ἢ ἀδιακόσμητος,“ οὐ τῆς 5 κινήσεώς φασιν εἶναι τὸν χρόνον διάστημα.

622 Dio Chrysost. Or. XXXVI § 55 (II p. 15, 8 Arn.). λειψθεὶς δὴ *obvius Anskl. fr. 602* μόνος ὁ νοῦς καὶ τόπον ἀμήχανον ἐμπλήσας αὐτοῦ ἅτ' ἐπ' ἴσης πανταχῇ κεχυμένος, οὐθενὸς ἐν αὐτῷ πυκνοῦ λειψθέντος, ἀλλὰ πάσης ἐπικρατούσης *of Zeno fr. 167. Ip. 43 Verg. ge. 2, 325* μονότητος, ὅτε κάλλιστος γίνεται, τὴν καθαρωτάτην λαβῶν αὐγῆς ἀκηράτου 10 φύσιν, εὐθὺς ἐπόθησε τὸν ἐξ ἀρχῆς βίον. ἔρωτα δὲ λαβῶν — — ὤρμησεν ἐπὶ τὸ γεννᾶν καὶ διανέμειν ἕκαστα καὶ δημιουργεῖν τὸν ὄντα νῦν κόσμον ἐξ ἀρχῆς πολὺ κρείττω καὶ λαμπρότερον ἢτε νεώτερον. ἀστράψας δὲ ὅλος οὐκ ἔταπτον οὐδὲ θύπαρᾶν ἀστραπήν — — ἀλλὰ καθαράν καὶ ἀμιγῆ πεν- 15 τὸς σκοτεινοῦ, μετέβαλε θραδίως ἕμα τῇ νοήσει. μνησθεὶς δὲ Ἀφροδίτης καὶ γενέσεως ἐπρόειπε καὶ ἀνῆκεν αὐτόν, καὶ πολὺ τοῦ φωτὸς ἀποσβέσας εἰς αἴρα πυρῶδη τρέπεται πυρὸς ἥπιον. *of Zeno fr. 167. Ip. 43 Verg. ge. 2, 325* μίχθεις δὲ τότε Ἦρα καὶ μεταλαβῶν τοῦ τελειοτάτου λέγους, ἀναπανσάμενος ἀφήσιν τὴν πᾶσαν αὐτοῦ παντὸς γονῆν. τοῦτον ὕμνοῦσι παῖδες σοφῶν ἐν ἀρρήτοις τελεταῖς Ἦρας καὶ Διὸς εὐδαίμονα γάμον. ὑγρὰν δὲ ποιήσας τὴν ὄλην οὐσίαν, ἐν 20 σπέρματι τοῦ παντός, αὐτὸς ἐν τούτῳ διαθέων, καθάπερ ἐν γονῇ πνεῦμα τὸ πλάττον καὶ δημιουργοῦν, τότε δὴ μάλιστα προσεικῶς τῇ τῶν ἄλλων συστάσει ζῶον, καθ' ὅσον ἐκ ψυχῆς καὶ σώματος συνεστάναι λέγοιτ' ἐν οὐκ ἔπο τρο- 25 πον, τὰ λοιπὰ ἤδη θραδίως πλάττει καὶ τυποῖ, λείαν καὶ μαλακὴν αὐτῷ περιέχας τὴν οὐσίαν καὶ πᾶσαν εἰκονᾶν εὐπετῶς. ἐργασάμενος δὲ καὶ τελεώσας ἀπέ- 25 δειξεν ἐξ ἀρχῆς τὸν ὄντα κόσμον εὐειδῆ καὶ καλὸν ἀμηχάνως, πολὺ δὲ λαμπρότερον ἢ ὅλος ὁράται νῦν etc.

623 Lactantius div. instit. VII 23. Melius Chrysippus quem Cicero ait fuleire porticum Stoicorum, qui in libris quos de providentia scripsit, cum de innovatione mundi loqueretur, haec intulit: 30 τούτου δ' οὕτως ἔχοντος, δηλον ὡς οὐδὲν ἀδύνατον, καὶ ἡμᾶς μετὰ τὸ τελευτήσαι πάλιν περιόδων τινῶν εἰλημμένων χρόνου εἰς ὃ νῦν ἐσμεν καταστήσεσθαι σχῆμα.

624 Alexander Aphrod. comm. in Aristot. Analyt. pr. p. 180, 31 Wallies. ἀληθὲς δὲ δύναται ποτε γενέσθαι κατ' αὐτοὺς μετὰ τὸν θά- 35 νατον τὸν Δίανος τὸ „τούτου κεχώρισται ἡ ψυχὴ καὶ τὸ σῶμα“ δεικνυμένου Δίανος· ἀρέσκει γὰρ αὐτοῖς τὸ μετὰ τὴν ἐκπύρωσιν πάλιν πάντα ταῦτα ἐν τῷ κόσμῳ γίνεσθαι κατ' ἀριθμὸν, ὡς καὶ τὸν ἰδίως ποιοῦν πάλιν τὸν αὐτὸν τῷ πρόσθεν εἶναι τε καὶ γίνεσθαι ἐν ἐκείνῳ τῷ κόσμῳ, ὡς ἐν τοῖς περὶ κόσμου Χρύσιππος λέγει. 40

p. 181, 13. εἰ δὲ λέγοιεν — — μηκέτι τὴν αὐτὴν ψυχὴν τε καὶ

2 Cf. n. 526sq. 8 αὐτοῦ ἅτ' ἐπίσης Wilam., αὐτοῦ γε πίθως M αὐτοῦ γ' ἔπειθ' ὡς B αὐτοῦ ἅτε γε πίθως U. 10 αὐγῆς Emp., αὐτὸς libri. 13 ὅλος scripsi, ὅλος libri. 20 Cf. n. 1071—1075 (Chrysippus).

σῶμα κατ' ἀριθμὸν εἶναι τὰ συντιθέμενα, οὐδὲν τοῦτο πρὸς τὸν λόγον ἐστίν.

ibid. 25: Καὶ λέγουσι δὲ καὶ τοῖς ἰδίως ποιοῖς τοῖς ὕστερον γινόμενοις πρὸς τοὺς πρόσθεν παραλλαγὰς μόνον γίνεσθαι κατὰ τινὰ τῶν ἔξωθεν συμβεβηκότων, οἳ παραλλαγὰ καὶ ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ μένους τε καὶ ζῶντος Αἰῶνος οὐκ ἀλλάσσουν αὐτόν· οὐ γὰρ ἄλλος γίνεταί, εἰ πρότερον ἔχων ἐπὶ τῆς ὕψεως φακούς ὕστερον μηκέτ' ἔχει· τοιαύτας δὲ φασὶ τὰς ἐν τοῖς ἰδίως ποιοῖς τοῖς ἐν ἄλλῳ κόσμῳ παρὰ τοὺς ἐν ἄλλῳ γίνεσθαι.

10 625 Nemesius de nat. hom. cp. 38 p. 277. οἱ δὲ Στωϊκοὶ φασὶν ἀποκαθισταμένους τοὺς πλάνητας εἰς τὸ αὐτὸ σημεῖον κατὰ τε μήκος καὶ πλάτος, ἐνθα τὴν ἀρχὴν ἕκαστος ἦν, ὅτε τὸ πρῶτον ὁ κόσμος συνέστη, ἐν
15 ἡμετέροις χρόνοις περιόδοις ἐκπύρωσιν καὶ φθορὰν τῶν ὄντων ἀπεργάζεσθαι· καὶ πάλιν ἐξ ὑπαρχῆς εἰς τὸ αὐτὸ τὸν κόσμον ἀποκαθίστασθαι· τῶν ἀστέρων ὁμοίως πάλιν φερομένων, ἕκαστον ἐν τῇ προτέρᾳ περιόδῳ γινόμενον ἀπαρ-
20 λάκτως ἀποτελεῖσθαι. ἔσεσθαι γὰρ πάλιν Σωκράτη καὶ Πλάτωνα καὶ ἕκαστον τῶν ἀνθρώπων σὺν τοῖς αὐτοῖς καὶ φίλοις καὶ πολίταις· καὶ τὰ αὐτὰ πείσεσθαι καὶ τὰ αὐτὰ μεταχειρῆσθαι, καὶ πᾶσαν πόλιν καὶ κώμην καὶ ἀγρὸν ὁμοίως ἀποκαθίστασθαι· γίνεσθαι δὲ τὴν ἀποκατάστασιν τοῦ παντός οὐχ ἅπαξ, ἀλλὰ πολ-
25 λάκις· μᾶλλον δὲ εἰς ἄπειρον καὶ ἀτελεύτητον τὰ αὐτὰ ἀποκαθίστασθαι. τοὺς δὲ θεοὺς τοὺς μὴ ὑποκειμένους τῇ φθορᾷ, ταύτη παρακολουθήσαντας μὲν περιόδῳ, γινώσκουσιν ἐκ ταύτης πάντα τὰ μέλλοντα ἔσεσθαι ἐν ταῖς ἐξῆς περι-
όδοις. οὐδὲν γὰρ ξένον ἔσεσθαι παρὰ τὰ γενόμενα πρότερον, ἀλλὰ πάντα ὡσαύτως ἀπαρλλάκτως ἄχρι καὶ τῶν ἐλαχίστων.

25 626 Origenes contra Celsum IV 68 Vol. I p. 338, 3 Kō. (p. 555 Delarue). τῶν δὲ Στωϊκῶν οἱ πλείους οὐ μόνον τὴν τῶν θνητῶν περί-
δον τοιαύτην εἶναι φασὶν ἀλλὰ καὶ τὴν τῶν ἀθανάτων καὶ τῶν κατ' αὐτοὺς
θεῶν· μετὰ γὰρ τὴν τοῦ παντός ἐκπύρωσιν, ἀπειράκις γενομένην καὶ ἀπει-
ράκις ἐσομένην, ἢ αὐτὴ τάξις ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους πάντων γέγονε τε καὶ
30 ἔστι. Πειρώμενοι μὲντοι θεραπεύειν πως τὰς ἀπεμάρσεις οἱ ἀπὸ τῆς
Στοῆς οὐκ οἶδ' ὅπως ἀπαρλλάκτους φασὶν ἔσεσθαι κατὰ περίδον τοῖς
ἀπὸ τῶν προτέρων περιόδων πάντας· ἵνα μὴ Σωκράτης πάλιν γένηται, ἀλλ'
ἀπαρλλάκτος τις τῷ Σωκράτει, γαμήσιων ἀπαρλλάκτον τινὰ Ξανθίππην, καὶ
κατηγορηθῆσόμενος ὑπὸ ἀπαρλλάκτων Ἀνύτῳ καὶ Μελήτῳ. Οὐκ οἶδα δὲ
35 πῶς ὁ μὲν κόσμος αἰεὶ ὁ αὐτός ἐστι καὶ οὐκ ἀπαρλλάκτος ἕτερος ἕτερόν· τὰ
δ' ἐν αὐτῷ οὐ τὰ αὐτὰ, ἀλλ' ἀπαρλλάκτα.

Cf. ibid. V 20 Vol. II p. 21, 23 Kō. (p. 592 Del.). φασὶ δὲ οἱ ἀπὸ
τῆς Στοῆς κατὰ περίδον ἐκπύρωσιν τοῦ παντός γίνεσθαι καὶ ἐξῆς αὐτῇ
δικαιοσύμῃν πάντ' ἀπαρλλάκτα ἔχουσιν, ὡς πρὸς τὴν προτέραν δικαιοσύμῃν·
40 ὅσοι δ' αὐτῶν ἠδέσθησαν τὸ δόγμα, ὀλίγην εἰρήνασι παραλλαγὴν καὶ σφόδρα
βραχεῖαν γίνεσθαι κατὰ περίδον τοῖς ἐπὶ τῆς πρὸ αὐτῆς περιόδου.

(add. ibid. 23 Vol. II p. 24, 10 Kō. (p. 595 Del.) verba: διαλεκτικαῖς
ὡς οἴονται ἀνάγκαις ταῦτα παριστάντες.)

627 Simplicius in Aristot. Phys. p. 886, 11 Diels. τοῦτο δὲ τὸ ζήτημα

21 at omnes deos praeter Iovem conflagratione mundi perire Chrysippus docebat. 33 τινὰ Ξανθίππην Gundermann, τὴν Ξανθίππην A.

f. Zell. III, 158A

Max NJ 1/16

f. Zell. l. c.

τῆ τῶν Στωϊκῶν ἐστὶ μᾶλλον ἀριότιον παλιγγενεσία· λέγοντες γὰρ ἐκεῖνοι τὸν αὐτὸν ἐμὲ πάλιν γίνεσθαι ἐν τῇ παλιγγενεσίᾳ, ζητοῦσιν εἰκότως πότερον εἰς εἰμὶ τῷ ἀριθμῷ ὁ νῦν καὶ τότε, διὰ τὸ τῆ οὐσίας εἶναι ὁ αὐτός, ἢ τῇ κατατάξει τῇ εἰς ἄλλην καὶ ἄλλην κοσμοποιεῖν διαφοροῦμαι.

628 Origenes contra Celsum IV 12 Vol. I p. 282, 9 Kō. (p. 508 s. Delarue). ὅτι ἀρχαιότατοι ἄνδρες γενόμενοι Μωυσῆς καὶ τινες τῶν προφητῶν οὐ παρ' ἐτέρων εἰλήφασι τὰ περὶ τῆς τοῦ κόσμου ἐκπύρωσεως, ἀλλ' (εἰ χρὴ ἐπιστήσαντα τοῖς χρόνοις εἰπεῖν) μᾶλλον τούτων ἕτεροι παρακούσαντες καὶ μὴ ἀκριβῶσαντες τὰ ὑπὸ τούτων λεγόμενα ἀνέπλασαν κατὰ περιόδους ταυτότητας καὶ ἀπαρallάκτους τοῖς ἰδίως ποιοῖς καὶ τοῖς συμβεβηκόσιν αὐτοῖς <κόσμοις>· ἡμεῖς δὲ οὔτε τὸν κατακλυσμὸν οὔτε τὴν ἐκπύρωσιν κύκλοις καὶ ἀστέροις περιόδοις ἀνατίθεμεν.

629 Origenes de principiis (interpr. Rufino) II ep. 3 p. 81 ed. Delarue. Iam vero qui indissimiles sibi mundos ac per omnia pares aliquando evenire confirmant, nescio quibus id possint asserere documentis. (Hanc sententiam cum liberi arbitrii doctrina pugnare Origenes contendit). Non enim cursu aliquo in eosdem se circulos post multa saecula revolvente aguntur animae, ut hoc aut illud vel agant vel capiant etc.

630 Clemens Al. Stromat. V 1 p. 649 Pott. οἶδεν γὰρ καὶ οὗτος (scil. Heraclitus) τὴν διὰ πυρὸς κάθαρσιν — ἢν ὕστερον ἐκπύρωσιν ἐκάλεσαν οἱ Στωϊκοί. καθ' ὃν καὶ τὸν ἰδίως ποιοῦν ἀναστήσεσθαι δογματίζουσι.

631 Hieronymus ep. 96 (ex Theophilo latine reddita). Nec quisquam hominum crebrius moritur, quod Origenes ausus est scribere, Stoicorum impiissimum dogma divinarum cupiens scripturarum auctoritate firmare.

632 Plutarchus de defectu oraculorum ep. 29. Καὶ μὴν τὰ γε ἄλλα τῶν Στωϊκῶν τίς ἂν φοβηθείη, πυνθανομένων „πῶς εἰμαρμένη μία μένει καὶ πρόνοια, καὶ οὐ πολλοὶ Δίας καὶ Ζῆνες ἔσονται πλείονων ὄντων κόσμων;“ πρῶτον μὲν γὰρ εἰ τὸ πολλοὺς εἶναι Δίας καὶ Ζῆνας ἀτοπὸν ἐστὶ, πολλῶν δὴπουθεν ἔσται τὰ ἐκεῖνων ἀτοπότερα· καὶ γὰρ Ἥλιος καὶ Σελήνας καὶ Ἀπόλλωνας καὶ Ἀρτέμιδας καὶ Ποσειδῶνας ἐν ἀπέροις κόσμων περιόδοις ἀπέροις ποιοῦσιν.

§ 11. Mundus est animal rationale.

633 Diogenes Laërt. VII 142, 143. ὅτι δὲ καὶ ζῷον ὁ κόσμος καὶ λογικὸν καὶ ἔμψυχον καὶ νοερὸν καὶ Χρῦσιππὸς φησὶν ἐν πρώτῳ περὶ Προνοίας καὶ Ἀπολλόδορος φησὶν ἐν τῇ φυσικῇ καὶ Ποσειδώνιος· ζῷον μὲν οὕτως ὄντα, οὐσίαν ἔμψυχον αἰσθητικῇ. τὸ γὰρ ζῷον τοῦ μὴ ζῷου κρείττον· οὐδὲν δὲ τοῦ κόσμου κρείττον. ζῷον ἔρα ὁ κόσμος. ἔμψυχον δὲ, ὡς δῆλον ἐκ τῆς ἡμετέρας ψυχῆς ἐκεῖθεν οὔσης ἀποσπάσματος.

10 ἰδίως A, ἰδίως P Del. 11 κόσμοις addidi. 36 ἐν ᾧ φησὶ (hoc. ord.) BP; ἐν τῷ περὶ (om. φησὶ et numerum) F. 39 Cf. Cicero de nat. deor. II 8, 21 ubi hoc idem argumentum Zenoni tribuitur.

634 Diogenes Laërt. VII 138. τὸν δὴ κόσμον οἰκείσθαι κατὰ νοῦν καὶ πρόνοιαν, καθά φησι Χρῦσιππος ἐν τοῖς περὶ προνοίας καὶ Ποσειδώνιος ἐν τῇ ιγ' περὶ θεῶν, εἰς ἅπαν αὐτοῦ μέρος διήκοντος τοῦ νοῦ, καθάπερ ἐφ' ἡμῶν τῆς ψυχῆς· ἀλλ' ἤδη δι' ὧν μὲν μᾶλλον δι' ὧν δὲ ἦττον. δι' ὧν μὲν γὰρ ὡς ἕξις κερῶρηκεν, ὡς διὰ τῶν ὀστέων καὶ τῶν νεύρων, δι' ὧν δὲ ὡς νοῦς, ὡς διὰ τοῦ ἡγεμονικοῦ. οὕτω δὴ καὶ τὸν ὅλον κόσμον, ζῶον ὄντα καὶ ἔμψυχον καὶ λογικόν, ἔχειν ἡγεμονικὸν μὲν τὸν αἰθέρα — — — ὄν καὶ πρῶτον θεὸν λέγουσιν, †† αἰσθητικῶς ὥσπερ κερῶρηκέαι διὰ τῶν ἐν ἀέρι καὶ διὰ τῶν ζῶων ἀπάντων καὶ φυτῶν· διὰ δὲ τῆς γῆς αὐτῆς καθ' ἕξιν.

635 Philo quaest. et solut. in Genesin IV 188 (p. 397 Aucher). Itidem universum caelum et mundus (scil. non mixtam tristitiae aeternam habet laetitiam), quoniam animal est et rationale et animans virtute praeditus et natura philosophus; atque eandem ob causam tristitia et timore carens plenusque gaudii. Immo dicitur, quod et ipse pater et creator universorum perpetuo in vita sua exultat et ludit, gaudens condecienti divinum iocum iucunditate, nec opus habens ullius nec ullo modo indigens, sed ipse in se ipso laetificatus atque in suis virtutibus mundisque a se conditis.

636 Philodemus de pietate c. 14 (DDG p. 548b, 13). τὰ παραπλήσια δὲ κὰν τοῖς περὶ Φύσεως γράφει, μεθ' ὧν εἶπαμεν? καὶ τοῖς Ἡρακλείτου συνοικειῶν. καὶ δὴ? κὰν τῷ πρώτῳ τὴν νύκτα θεὸν φησὶν εἶναι πρωτίστην. ἐν δὲ τῷ τρίτῳ τὸν κόσμον ἓνα τῶν φρονιμῶν, συνπολιτευόμενον θεοῖς καὶ ἀνθρώποις, καὶ τὸν πόλεμον καὶ τὸν Δία τὸν αὐτὸν εἶναι, καθάπερ καὶ τὸν Ἡρακλείτου λέγειν· ἐν δὲ τῷ πέμπτῳ καὶ λόγους ἐρωτᾷ περὶ τοῦ τὸν κόσμον ζῶον εἶναι καὶ λογικὸν καὶ φρονοῦν καὶ θεόν.

Philo de incorrupt. mund. 246, 10 B. ἐπεὶ καὶ οἱ φθείροντες αὐτὸν λογικὸν εἶναι ὑπονοοῦσιν.

637 Seneca ep. 92, 30. Quid est autem, cur non existimas in eo divini aliquid existere, qui dei pars est? totum hoc, quo continemur, et unum est et deus: et socii sumus eius et membra.

638 [Galenus] εἰ ζῶον τὸ κατὰ γαστρός 1 Vol. XIX p. 160 K. ἴδωμεν οὖν εἰ ζῶον ἐστὶν ὁ κόσμος καὶ, εἴ γε τὴν ἀρχὴν <μὴ> ἐγένετο, εἴτ' αὖ πάλιν τὴν ὀλόκληρον ἐπέσχε φύσιν. κόσμος τοίνυν ἐστὶν σύστημα ἐξ οὐρανοῦ καὶ γῆς καὶ τῶν μεταξὺ φύσεων. **** καὶ ὕδατος καὶ ἀέρος καὶ τὸ διήκον ἔχον διὰ πάντων αὐτῶν ἀρχηγὸν καὶ πρωτόγονον πνεῦμα, ὅπερ καλοῦσι παῖδες φιλοσόφων ἢ ψυχὴν ἢ μονάδα [ἢ ἄτομον] ἢ πῦρ ἢ ὁμωνύμως

1 διοικεῖσθαι B, quod videtur praestare. 2 ἐν τοῖς ε̄ περὶ BP, ἐν τῷ πέμπτῳ περὶ F. 3 τῇ P τοῖς B τῷ F. || διοικόντος B. 8 ὄν scripsi, ὁ BPF. 9 lacunam significavi. 33 εἶδωμεν ed. 34 μὴ addidi; intellego μὴ ζῶον ἐγένετο, sed dubito an corruptela latius pateat. 35 ἐπέσχε scripsi, ἐπέιχε ed. 36 lacunam sic fere explendam puto: ἔμψυχον δ' ἂν εἴη καὶ ζῶον, μετὰ γῆς ὅλης φύσεως. 38 μονάδα potuit scriptor Stoicae disputationi immiscere, ἄτο-

τῷ γένοι πνεῦμα τὸ πρῶτον. ταῦτα δὲ ἦν μὲν καὶ πρὸ τοῦ αὐτὸν ταύτην ἔχειν τὴν ἐπωνυμίαν· ἀλλὰ τότε μὲν ἄκριτα ἦν (καὶ) ἀδιάλλακτα καὶ, ὡς φασί τινες, ὕλην εἶχε τοῦνομα, κόσμον δὲ νῦν, διὰ τὸ ποιεῖν ἐμμελῶς καὶ εὐτάκτως καὶ ὡς ἂν ἐν θυθμῷ καὶ κόσμῳ ποιείσθαι τὴν κίνησιν. — — ἐξ ὄλων μὲν οὖν ὁ κόσμος ὅλος ἤρμυσται καὶ ἐκ τελείων τέλειος καὶ ἐξ αὐτο-⁵ τελῶν ἀνευθεής· καὶ ἦν καὶ ἔσται κινούμενον ζῶον. ἀλλὰ τότε μὲν (ἐν)-εσπαρμένην καὶ τὴν τοῦ παντὸς ἔχουσαν λόγον δύναμιν ἐκέκμητο, διακριθείς δὲ καὶ τοῦ σκότους προελθὼν τὴν οἰκείαν τῶν σπερμάτων ἀρετὴν ἔδειξεν, ἔνθα μὲν γῆ φαινόμενος, ἔνθα δ' ὕδωρ, ὅπου δὲ πῦρ **** σὺν ἀέρι ἐκ-τείνόμενος πανταχοῦ τῷ τῆς αὐξήσεως τρόπῳ (ἐν) τῇ τῶν στοιχείων φύσει,¹⁰ φωτίζων τὸ ὄλον οἶον ὀφθαλμοῖς ἡλίῳ καὶ σελήνῃ, καὶ τῇ τούτων διαυγεῖ καὶ λαμπρῇ στιλπνότητι κινήσει πάσῃ ὁδηγὸς γενόμενος. συνεκέρατο γὰρ αὐτῷ καὶ οὗτος ἐξ ἀρχῆς ἔτι γινομένῳ καὶ τὴν πρώτην συνισταμένῳ φύσιν. ζῶον τὸ γὰρ πρῶτον καὶ ἔμπνουν τε καὶ ἔννου ὅδε ὁ κόσμος καὶ τότε ἦν καὶ νῦν φαίνεται. ὥσπερ οὖν οὐκ ἂν τις τολμήσας εἴποι μὴ ζῶον αὐτόν,¹⁵ ἤνικα ἐνυῖσκειτο (ἀπεδείξαμεν γὰρ ὡς ἐξ ὄλων ὅλος καὶ ὡς ἐκ τελείων τέλειος· πῶς γὰρ ἂν ὀλοτελῆ παρείχετο μὴ ὄν ὅλος;) οὕτω καὶ τὸ κατὰ γαστρός μὴ ζῶον (οὐκ) εἴποι τις ἂν. ὃν γὰρ τρόπον ὁ χαλκουργὸς ἢ ὁ σιδηρεὺς ἢ ὁ ἀνδριαντουργὸς ἢ ὁ ναυπηγὸς ἢ τις τῶν ὁμοίων οὐκ ἂν λέγοιτο τέλειόν τι τῶν ἐξ αὐτοῦ καὶ δλόκληρον παρεσχημέναι ἐλλείποντός τινος — — τὸ²⁰ δ' ἀνελλιπές καὶ τοῖς ἅπασιν ἀπρητισμένον — τέλειόν ἐστιν, τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ ὁ κόσμος — — οὐκ ἂν ποτε τὸν τέλειον ἐπέσχε λόγον, εἰ μὴ τότε, ὅτε πρῶτον τοῦ εἶναι μετελάμβανεν, τὴν τοῦ παντὸς ἀνεδέξατο οὐσίαν.

639 VH² VIII 27, 5. ἢ τί μᾶλλον ἂν | θρώπων χάριν ἢ τῶν (ἀ | λόγων ζώων ἔστιν εἶ | πεῖν γεγεννηκέναι | το . . τω²⁵

19. τοιοῦτος δ' ὢν οὐκ ἐπαισθα|νόμενος νοηθήσε|ται· τὴν γὰρ ἰσχὺν οὐ|τὴν πυρός οὐδὲ τὴν ἀ|έρος)

in fine col. ἀλλὰ δὴ καὶ παρ' ἡμῖν | τῶν μὲν φύσει τῶν | δὲ προ-αιρ(έ)σει γινόμε|νων ἐπιβλέψ(αι πρό|χειρον ὅτι τῶν (προ|αιρετικῶν οὐδ(ενὶ | προσέοικεν ὁ κόσμος etc.³⁰

640 VH² VIII 29. τοῦ κόσμου ν . . αλ . . | τι παρακοπο . . . . . | μήτε γινωσκομένου | μηδ' ὅλος ὄντος μήτε | χάριτος ἐπιδικτικοῦ | διὰ τὴν ἀφνηλίαν τὴν | ἐναργέστατα θεωροῦ|μένην.

641 Cicero de natura deorum II 14, 38. Bene igitur idem Chry-
sippus, qui similitudines adiungens omnia in perfectis et maturis docet³⁵
esse meliora, ut in equo quam in eculeo, in cane quam in catulo, in
viro quam in puero; item quod in omni mundo optimum sit, id in per-
fecto aliquo atque absoluto esse debere. 39. Est autem mundo nihil
perfectius, nihil virtute melius: igitur mundi est propria virtus. Nec

μον non potuit; seclusi igitur. 1 τοῦ αὐτὸν scripsi, τούτων ed. 2 καὶ
addidi. 3 ἐμμελῶς scripsi, εὐμελῶς ed. 7 ἐσπαρμένην ed. || λόγον scripsi,
λόγον ed. 9 lacunam significavi; excidisse καὶ νοῦς vel tale quid, ostendunt
sequentia. 10 ἐν addidi. 11 διαυγεῖ scripsi, διαυγεία ed. 12 συνεκκέρα-
ται ed. 13 οὗτος scripsi, οὗτος ed. || ἔτι γινομένῳ scripsi, ἐπιγινόμενῳ ed.
17 ὅλος scripsi, ὄλος ed. 18 οὐκ addidi. || ὃν γὰρ scripsi, ὅσπερ ed.
22 ἐπέσχε scripsi, ἐπασχε ed. 23 τοῦ scripsi, τὸ ed. || μετελάμβανεν scripsi,
μεταλαμβάνων ed. 24 Epicureus contra Stoicos disputat.

vero hominis natura perfecta est: et efficitur tamen in homine virtus: quanto igitur in mundo facilius! Est ergo in eo virtus: sapiens est igitur et propterea deus.

642 Arius Didymus epit. phys. fr. 29 Diels (DG p. 465). *τισι δὲ τῶν ἀπὸ τῆς αἰθέσεως ἔδοξε γῆν τὸ ἡγεμονικὸν εἶναι τοῦ κόσμου. Χρυσίππῳ δὲ τὸν αἰθέρα τὸν καθαρώτατον καὶ εἰλικρινέστατον ἄτε πάντων εὐκίνητότατον ὄντα καὶ τὴν ὅλην περιάγοντα τοῦ κόσμου φορᾶν.*

643 Philo quaest. et solut. in Genesin IV 215 (p. 416 Aucher). In
10 homine mens similis est caelo, quoniam rationales sunt partes utriusque, una mundi, altera animae.

644 Diogenes Laërt. VII 139. *Χρυσίππος δὲ ἐν τῷ πρώτῳ περὶ προνοίας καὶ Ποσειδώνιος ἐν τῷ περὶ θεῶν τὸν οὐρανὸν φασὶ τὸ ἡγεμονικὸν τοῦ κόσμου, Κλεάνθης δὲ τὸν ἥλιον. ὁ μὲντοι Χρυσίππος*
15 *διαφορώτερον πάλιν τὸ καθαρώτατον τοῦ αἰθέρος ἐν ταῦτῳ.*

645 Plutarchus de comm. not. ep. 34 p. 1076f. *ἀλλὰ μὴν τὸν γε κόσμον εἶναι πόλιν καὶ πολίτας τοὺς ἀστέρας, εἰ δὲ τοῦτο, καὶ φυλέτας καὶ ἄρχοντας δηλονότι καὶ βουλευτὴν τὸν ἥλιον καὶ τὸν ἔσπερον πρόταυν ἢ ἀστυνόμον, οὐκ οἶδ' <εἰ> μὴ τοὺς ἐλέγχοντας τὰ τοιαῦτα τῶν λεγόντων καὶ*
20 *ἀποφαινομένων ἀποδείκνυσιν ἀτοπωτέρους.*

14 κλεάνθος B. 15 καθαρώτατον B καθαρώτερον (εξ in litura) P³F.
17 τὸν γε κόσμον Mez., τὸ τὸ νεῖκος μὲν BE. 19 εἰ add. Giesenus.